

Men-i Müskirat Kanunu'nun Kabulü ve Uygulanması: Kastamonu Örneği (1920-1923)

Adoption and Implementation of the Prohibition Alcohol Law: Kastamonu Example (1920-1923)

Ercan ÇELEBİ

Assoc. Prof., Kastamonu Üniversitesi, FHSS, Department of History, Kastamonu, Türkiye

Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İTBF, Tarih Bölümü, Kastamonu, Türkiye

Orcid: 0000-0003-0524-2757 | e-posta: ecelebi@kastamonu.edu.tr

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Çelebi, E. (2023). Adoption and Implementation of the Prohibition Alcohol Law: Kastamonu Example (1920-1923). *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 62, 185-204

Çelebi, E. (2023) . Men-i Müskirat Kanunu'nun Kabulü ve Uygulanması: Kastamonu Örneği (1920-1923). *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 62, 185-204

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 31 October/Ekim 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 29 December/Aralık 2023

Published/Yayın Tarihi: 31 December/Aralık 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: December/Aralık

Issue/Sayı: 62 **Pages/Sayfa:** 185-204

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Ercan ÇELEBİ).

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

İstanbul'un fethinden sonra gayrimüslimlerde görülen içki kullanımı ve bir mekân olarak meyhaneler, Osmanlı yönetim ve toplumunun tanıştığı yeni unsurlar oldu. Müslümanların içki içmesi haram kılınmış olmakla birlikte, zamanla içki kullanımı Müslümanlar arasında da yaygınlaşmaya başladı. Bu hususta Osmanlı Devleti'nin yapmış olduğu hukukî düzenlemeler ve almış olduğu tedbirler ise çoğu kez işe yaramadı. I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele yıllarının ağır iktisadî şartları, içki kullanımının ve buna bağlı olarak fuhuşun ve zührevi hastalıkların daha da artmasına sebep oldu. Bu durum ise demografik yapıyı ve toplumun sıhhi durumunu yakından etkiledi. 28 Nisan 1920'de TBMM'de ikinci grubun önde gelenlerinden Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey'in içki kullanımı, ithali ve satımının yasaklanmasına ilişkin vermiş olduğu kanun teklifi, uzun müzakere ve tartışmalardan sonra 14 Eylül 1920'de Men'i Müskirat Kanunu olarak kabul edildi. Bu çalışmada Men'i Müskirat Kanunu'nun Kastamonu'da uygulanması üzerine tespitlerde bulunulması düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Millî Mücadele, Kastamonu, Men'i Müskirat Kanunu

Abstract

After the conquest of Istanbul, the use of alcohol by non-Muslims and taverns as a place became new elements introduced to the Ottoman administration and society. Although it is forbidden for Muslims to drink alcohol, over time alcohol consumption began to become widespread among Muslims. The legal regulations and measures taken by the Ottoman Empire in this regard were often of no use. The harsh economic conditions of the First World War and the War of Independence caused an increase in alcohol use and, accordingly, prostitution and venereal diseases. This situation negatively affected the demographic structure and the health condition of the society. On April 28, 1920, in the Grand National Assembly of Turkey, the law proposal made by Trabzon Deputy Ali Şükrü Bey, one of the leaders of the second group, regarding the prohibition of the use, import and sale of alcohol, was passed on the Prohibited Alcohol Law on September 14, 1920, after long negotiations and discussions. was accepted as. In this study, it was intended to make determinations on the implementation of the Prohibited Alcohol Law in Kastamonu.

Keywords: National struggle, Kastamonu, Prohibited Alcohol Law

Giriş

Osmanlı hukuku, Hanefî Mezhebi'nin görüşlerine uygun olarak hamrı, şarabı nitelemek için kullanmıştır. Diğer içkiler ise kendi özel adlarıyla tanımlanmış ya da sarhoşluk verici içkiler anlamında müskirat olarak adlandırılmıştır. Şer'î hukuk açısından bir Müslüman'ın içki içmesi haram ve günah olarak kabul edilmiş, bununla birlikte Devlet nazarında daha çok sarhoşluk haline ve kamu düzeninin bozulup bozulmamasına dikkat edilmiştir (Erdoğan, 2020a, s. 25-26).

Osmanlı Devleti'nde İstanbul'un fethinden sonra gayrimüslimlerde görülen içki tüketimi ile bir mekân olarak meyhaneler, Osmanlı yönetim ve toplumunun tanıştığı yeni unsurlar olmuştur. Meyhaneler daha çok Yahudi, Ermeni ve Rumlar tarafından işletilmekteydi (Turan, 2012, s. 39) ve Galata, Beyoğlu dâhil hemen hemen her semtte bulunmaktaydı (Akbulut, 2016, s. 213). Meyhanelerin sayıları 1650'de 1.060, 1829'da 554, 1840'da ise 434'tü (Çokuğra, 2016, s. 143).¹ XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti'nin meyhaneleri kontrol etmek ve esnaf arasında rekabeti teşvik etmek için ortaya koyduğu gedik uygulaması, sayı bakımından meyhanelerde bir düşüşe neden olmakla birlikte, 1838'de imzalanan Balta Limanı Anlaşması sonrasında yabancı tebaanın da meyhane işletmeye başlaması, diğer taraftan gedik uygulamasının 1861'de kaldırılması, meyhane ve diğer farklı mekânların sayılarını artırmıştır (Erdoğan, 2020b, s. 4-7).

Gayrimüslimler için içki, inançları gereği yasak değil tam aksine "rızık" türünden kabul edildiğinden; içki üretmeleri, nakletmeleri ve ticaretini yapmalarına izin verilmiş, fakat bu hususlar belli kural ve şartlara bağlanmıştır (Köse, 2007, s. 116; Arslan, 2021a, s. 484). Osmanlı Devleti'nde zimmî tebaa tarafından işletilen meyhaneler, Müslüman mahallelerinde cami, mescit ve türbe gibi dinî mekânların yakınında açılmazdı (Çokuğra, 2016, s. 151).² Diğer taraftan gayrimüslimler Müslümanlara içki satamazlar ve müşteri olarak meyhanelere kabul edemezlerdi. Yine Müslim ve gayrimüslimlerin karışık yaşadıkları mahallelerde şarabın açıktan taşınması yasaktı. Gayrimüslimler ise toplum düzeninin bozulmaması için sarhoş olmayacak kadar içki içmek zorundaydılar (Erdoğan, 2020b, s. 8).³ İç ve dış pazarlarda gerçekleştirilen şarap ticaretinde ise devletin kontrolü söz konusuydu. Örneğin şehir, kasaba ve köylere gerek kara ve gerekse deniz yoluyla giriş ve çıkışı yapılan şarabın kaydı tutulur, resmî izin belgesi olmadan şarap giriş ve çıkışı yapılamazdı (Yıldırım, 2021, s. 499).

Osmanlı Devleti'nde daha önceki İslâm devletlerinde olduğu gibi Müslümanların içki içmesi, üretmesi ve ticaretini yapması ise yasaktı (Köse, 2007, s. 116; Akbulut, 2016, s. 214). Gerek Müslümanlar gerek gayrimüslimler belirlenmiş olan kurallara uymadıkları takdirde Padişah, sadrazam, kadı, subaşı ve muhtesip gibi devletin denetim organları tarafından cezalandırılabilirdi. İçki, öngörülen hadd ve tazir cezasına rağmen, Müslümanlar tarafından da hemen hemen her dönemde az ya da çok gizlice tüketilmiş,⁴ hatta Gelibolulu Mustafa Âli bade

¹ Evliya Çelebi'nin belirttiğine göre İstanbul'da 1.000'e yakın meyhane ve 6.000 kadar meyhane çalışanı bulunmaktaydı. Galata'da sahilde bulunan 200 kadar meyhanenin ise 500-600 civarında müşterisi vardı. Hasköy'deki 600 dükkânın 100 kadarı ve yine Ortaköy'deki 200 dükkânın çoğu meyhaneydi. Yine Kara Piri Paşa iskelesi yakınlarındaki dükkânların çoğu meyhane ve bozahane idi. Bkz. Evliya Çelebi, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, I, Haz. Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003, s. 281; Işıl Çokuğra, *Bekâr Odaları ve Meyhaneler (Osmanlı İstanbul'unda Marjinalite ve Mekân 1789-1839)*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2016, s. 143.

² Çokuğra, *Bekâr Odaları ve Meyhaneler* s. 151. Bunun aksi uygulamalara da tesadüf edilmiştir. Örneğin Prizren'de Müslümanların yaşadığı üç ayrı mahallede ve dört cami yakınında meyhaneler açılmış, bu meyhanelere Müslüman olan ve olmayan ahalî birlikte giderek eğlenmişlerdi. Bunun öğrenilmesi üzerine gönderilen hükümle Müslüman mahallelerindeki meyhanelerin kapatılması ve Müslümanlara içki satılmaması kesin bir dille ifade edilmişti. Bkz. Filiz Yıldırım, "Mühimme Defterleri'ne Göre Osmanlı Devleti'nde Şarap", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 2021, s. 503-504.

³ Nitekim Sofya'da sarhoş olan levent taifesi gündüz vakti kadınların yollarını kesebilmekteydi. Yine Müslüman Türk kadınları bu sarhoş levent taifesinden dolayı hamama gitmekte sıkıntı yaşamaktaydı. Bkz. Yıldırım, *Mühimme Defterleri'ne Göre*, s. 504-505.

⁴ Örneğin Ohri sancağına bağlı olan köyler, üzüm yetiştiriciliğinde oldukça ileri bir noktadaydılar. Bu köylerde bulunan hisar erleri, tımar ve zeamet işletenler ile bazı Müslümanlar, üzüm şıralarını şarap (hamr) haline getirip, evlerinde ya da kiler olarak kullandıkları mekânlarda fiçiler içerisinde muhafaza etmekteydiler. Daha sonra maddî kazanç elde etmek için bu şarapların satışını yapmaktaydılar. Bkz. Yıldırım, *Mühimme Defterleri'ne Göre*, s. 498-499. Erdoğan'nın seyyah Jean Thévenot'dan aktardığına göre Müslümanlar Kur'an'daki içki yasağını "buyruk" olarak değil, "bir tavsiye veya nasihat" şeklinde yorumlamaktaydı. Bkz. Erdoğan, *Sarhoşluktan Keyif Haline*, s. 29.

meclislerinin adab-ı muaşeretine ilişkin bilgileri, *Mevâidü'n-Nefâis Fi Kavâidi'l Mecâlis* adlı eserinde sıralamıştı (Doğan, 2013, s. 169).

Osmanlı klasik döneminde kimi zaman Padişahlar içkinin yasaklanması hususunda kimi zaman vergi gelirinden vaz geçecek düzeyde ceza uygulamalarına gidebilmişlerdir (Erdoğan, 2020b, s. 7-12).⁵ Örneğin Kanuni Sultan Süleyman, Müslümanların içki içmesini yasaklarken, İstanbul'a gelen şarap dolu gemilerin yakılmasını emretmiştir. Benzer bir tavır, XVII. yüzyılın başında I. Ahmet tarafından da benimsenmiş ve tüm meyhanelerin yıkılmasını emretmiştir (Çokuğra, 2016, s. 141). Yine III. Selim, Osmanlı-Rus Savaşları münasebetiyle askerlerin cephelede düşmanla savaştığı bir dönemde halkın fuhuş ve içkiye dalmış olmasından dolayı, özellikle Müslümanların içki içmemesi için sert tedbirler almış ve meyhanelerin çoğunu kapatılmıştır (Köse, 2007, s. 117-118; Akbulut, 2016, s. 215; Çokuğra, 2016, s. 154; Doğan, 2013, s. 171). "Her zaman kötülüğün ve suçun merkezi olarak görülen" meyhaneler, çoğu zaman Müslüman ahalinin de şikâyetlerine sebep olmuştur. Örneğin Galata'nın Müslüman ahalisi meyhanelerin kapatılması hususunda başvuruda bulunmuş, meyhaneler kapatılmaya çalışılmışsa da, bu çabalar pek başarılı olamamıştır (Çokuğra, 2016, s. 150-152; Yazıcı, 2013, s. 162-163).

Osmanlı Devleti'nde meyhaneler, alkollü içkilerden alınan "Zecriye" vergisine tabi tutulmuştur (T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 2017, s. 98). Diğer taraftan şarap için ayrılan bağ ve bahçeler için vergi miktarı 1/10 olarak belirlenmiştir. Vergiler ise hamr emirleri tarafından toplanmıştır. Gümrük geçişlerinde ise her ürün için uygulanan vergi bedeli farklı olmaktadır. Örneğin Peşte'de fiçiler içinde taşınan şaraplar, fiçi ya da arabaya göre hesaplanmıştır. XVI. yüzyılda Niğbolu'da ithal ve ihraç edilen her bir şarap fiçisi için 4 akçe bac resmi belirlenmiştir. Yine Kili'ye gelen her bir fiçi için 20, Prizren sancağında bir fiçi için 15, Kavala'da bir at yükü şaraptan 2, Serez'e bağlı Singel'de ise 2 akçe bac resmi alınmıştır (Yıldırım, 2021, s. 508-511; Gedikli, 2009, s. 7-19). Zamanla bu türden vergiler, devlet hazinesi besleyen önemli kaynaklar arasında yer almaya başlamış, hatta İstanbul'da bazı yasakçılar ile kollukların masrafları, meyhanelerden tahsil edilen aylıklardan ödenir hale gelmiştir (Köse, 2007, s. 117-118).

Osmanlı modernleşme çabaları, zamanla Devlet'in içki ve meyhanelere bakış açısını da değiştirmiştir. II. Mahmut Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra, kapalı durumda bulunan 554 meyhanenin açılışına vergilerini ödemeleri ve Müslümanlara içki satmamaları şartıyla izin vermiştir. Böylece içki ve meyhaneler, Osmanlı Devleti'nde düzenli bir vergi gelirini oluşturmaya başlamıştır. İçki tüketimi ve meyhanelerin denetimi meselesi, Tanzimat'la birlikte hukukî bir dayanağa kavuşturulmuştur. 1840 tarihli Ceza Kanunnamesi ile Müslim ve gayrimüslim bütün Osmanlı tebaası hukuk önünde eşit hale getirilmiştir. 1841 yılında yayınlanan bir buyruldu ile şer'i hükümlere atıfta bulunularak, çarşı ve pazarda açık bir surette içki içip sarhoş olan ve taşkınlıklarda bulunan Müslümanlara işledikleri suçun derecesine göre uygulanacak cezalar düzenlenmiştir (Erdoğan, 2020b, s. 17-18). 1858'de yürürlüğe giren ve II. Abdülhamit döneminde yapılan düzenlemelerle uzun süre yürürlükte kalan yeni Ceza Kanunu'nda ise Müslümanların içki içmesi, bir suç unsuru olarak tanımlanmamış, hatta sarhoşlukla ilgili kısımlar da çıkarılmıştır. 1858 tarihli Ceza Kanunu, devletin artık içki tüketimini din temelli değil, vatandaşlık merkezli bir yaklaşımla ele aldığını göstermektedir. Artık Devlet, içki ve mekânla ilgilenmiyor, daha çok toplumun düzen ve asayişine dikkat ediyordu. Bu durum etkisini önce yönetici sınıf, ardından da seçkin üst tabaka olmak üzere Müslümanlar arasında aşamalı bir şekilde etkisini göstermiştir (Erdoğan, 2020b, s. 20-22). 1859'da çıkarılan "Sokaklara Dair Nizamname" ile meyhane, kahvehane gibi yerlerde içki satabilmek için, Belediye Meclisleri'nden ruhsat alınması gerektiği belirtilmiştir (Akbulut, 2016, s. 215). 1861 tarihli yasal düzenleme ile imal edilen şarap, rakı ve diğer içkilerden devletin alacağı % 10 oranındaki vergiye atıf yapılmış ve üretilen ürünlerin kayıt altına alınması istenilmiştir

⁵ Osmanlı kanunnamelerinde içki içme suçunun ayrıntılı olarak düzenlenmediği görülmektedir. II. Mehmet, II. Bayezid ve I. Selim dönemi kanunnamelerinde içki içme suçunun cezası iki ağaca bir akçedir. II. Beyazıt döneminde, Hüdavendigâr sancakbeyi ve kadılarına gönderilen içki yasaknamesinde, sancak sınırları içerisinde bulunan köy, kasaba ve şehirlerde ayrıca düğün ve çeşitli cemiyetlerde içki içildiğinin anlaşıldığı, bunun önlenmesi için gereken tedbirlerin alınması gerektiği emredilmiştir. I. Selim ve II. Süleyman kanunnamelerinde önceki kanunnamelerden farklı olarak Müslümanların içki yapması ve satması suç olarak kabul edilmiş ve cezası da iki ağaca bir akçe olarak belirlenmiştir. I. Süleyman kanunnamesi ayrıca Müslüman bir şahsın içki içilen yerde bulunması fakat içki içmemesini, üç ağaca bir akçe karşılığında tazir cezası ile cezalandırmıştır. Bkz. Muhammed Yazıcı, "Osmanlı Dünyasında İçki İçme Suçuna Dair Bazı Gözlemler (XVI. Yüzyıl)", *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 2012, p. 1320; Mehmet Koç, "Osmanlı Ceza Hukukunda Sarhoşluk Veren İçecekleri İçme Suçu ve Cezaları", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 19(2), 2019, s. 739-757.

(Arslan, 2021b, s. 51). 1867 tarihli düzenleme ile açılacak olan meyhaneler ile cami, tekke, medrese ve tekkeler gibi dini mekânlar arasında en az 100 arşın mesafe bulunması gerektiği ifade edilmiştir (Akbulut, 2016, s. 216).⁶ Yine düzenleme ile yerli, yabancı ve taşrada meyhane açma talebinde bulunacak kişilerin nerelere başvuracakları hususuna açıklık getirilmiş, ayrıca kadeh ve kıyye ile içki satan mekânlardan yıllık alınacak bey'iyeye vergisine temas edilmiş, müskirat satacak olan mekânların hangi nitelikler taşıması gerektiğine de açıklık getirilmiştir (Arslan, 2021a, s. 488). 1881, 1886, 1888 ve 1904 tarihli bir nizamnamede ise içki yapımında kullanılan ispirto ile ihraç edilecek şaraplardan ve biralardan alınacak vergilere temas edilmiştir (Arslan, 2021b, s. 53). II. Abdülhamit her ne kadar 1889'da İslâm mahallelerinde meyhane açılmasını ve gizli müskirat satışını yasaklamışsa da, daha sonra 1907 yılında Müslüman mahalleleri dışında müskirat satışına izin vermek durumunda kalmıştır (İnce, 2019, s. 424-425).

Zamanla gayrimüslimlerin etkisiyle Müslümanlar arasında da içki kullanma alışkanlığı yayılmış, Müslümanlar da içki ticaretiyle meşgul olmaya başlamıştır (Yıldırım, 2021, s. 488-499). XVIII. yüzyılda yaygınlaşmaya başlayan âb âlemleri, mehtap seyirleri ile mesire ve konaklarda düzenlenen içkili eğlenceler, Müslüman halk arasında özellikle elit kesim arasında yaygınlık kazanmaya başlamıştır (Çokuğra, 2016, s. 145). II. Meşrutiyet dönemi gazetelerinde artık müskirat reklamları görülmeye başlamıştır.⁷ II. Meşrutiyet döneminde Batılı yaşam tarzına özgü eğlence mekânları açılmaya devam etmiş ve eğlence hayatı giderek yaygınlaşmıştır. İstanbul'da genelev ve meyhanelerin sayısı artmış; özellikle Galata ve Beyoğlu bölgesinde oteller, kahvehaneler, lokantalar, gazinolar, barlar ve kumarhaneler yoğunlaşmıştır (Şahin, 2020, s. 1148).

I. Dünya Savaşı ve Mütareke yılları iktisadî felaketi ve toplumsal hayatta büyük bir çöküntüyü de beraberinde getirmiştir. Savaşın yaratmış olduğu iktisadî felaket, halkı sefaletle sürüklemiş, bu sefalet aynı zamanda kültürel bir yozlaşmayı da beraberinde getirmiştir. Hayatta kalabilmenin güçleştiği savaş yıllarında içki kullanımı, buna bağlı olarak hırsızlık ve fuhuş artmıştır (Gözcü, 2016, s. 139). Bolşevik İhtilali sonrasında İstanbul'a gelen Rus mülteciler ise Mütareke dönemi İstanbul'una ayrı bir çehre kazandırmış, mevcut sosyo-kültürel yapının önemli oranda değişmesine sebep olmuştur (Sergeevič vd., 2012, s. 386-397; Baran, 2006, s. 121-122; Çakmak, 2022, s. 884-895). Rus göçmenlerle birlikte İstanbul'da sefalet daha da artmış, bu dönemde İstanbul, sefalet ile sefahati birlikte yaşamaya başlamıştır. İstanbul'un eğlence hayatında kahvehaneler, birahaneler, meyhaneler ve barların sayısı daha da artmış; eğlence hayatı, aynı zamanda fuhuşu tetiklemiştir. Mütareke döneminde İstanbul'da ikisi Pera'da biri Galata'da olmak üzere üç genelevde sadece 1920 yılında 2.171 kayıtlı fahişenin çalıştığı görülüyorsa da, kayıtsız olanlarla birlikte bu sayı 4.000-4.500'e kadar yükselmişti. Eğlence ve fuhuş sektörüne kısa süre sonra Rus göçmenlerde dâhil olmuş, Rus göçmenlerle birlikte içki, fuhuş, kumar ve uyuşturucu kullanımı daha da yaygınlık kazanmıştır (Toprak, 1994, s. 19-23; Toprak, 1992, s. 72-79; Baran, 2006, s. 133-135).

Mazhar Osman Mütareke dönemi İstanbul'unu şu sözlerle tasvir etmekteydi (Özer, 2003, s. 253-261):

“Umumi Harp oldubitti. Umumi Harpte içenler, parası bol birtakım türedi, soysuzlardı. Mısır ekmeği yemekten, şeker hasreti çekmekten insanların çoğu içkinin tadını bile unutmıştu. Lakin Mütareke oldu, düşman orduları çekirge gibi İstanbul sokaklarına yayıldı, otomobil içinde sarhoş Amerika bahriyelileri kucaklarında zilzurna sarhoş Rum dilberleri Beyoğlu'nun büyük caddelerinde resmigeçit yapıyorlardı, barlarda İngiliz neferleri viski ile zilzurna sarhoş olduktan sonra rastgelene saldırıyorlardı. Hele Fransızların koloni askerleri yapmadıklarını bırakmıyordu. Rum ve Ermeni kahpelerinin aşklarıyla coşkun ve galibiyet neşesiyle taşkın bu medeniyet ordusuna Bolşeviklerden kaçan Çar enkazı da ilave edildi. Bizans ömründe görmediği sefahat hayatını sürüyordu. Lokanta ve barlarda hizmet eden birbirinden güzel Rus prensesleri, kontesleri bu sarhoş alayını büsbütün çıldırtmıştı. İçki bu aşkı doyurmuyordu; beyaz toz, kokain aldı başını yürüdü. İstanbul mahalle kahvelerine kadar sarışın Rus dilberleri beyaz tozla yayıldı. Kokain ile halkın aklı, tombala ile parası

⁶ Nitekim Kastamonu vilayetine çıkarılan 7 Ocak 1899 (24 Ş 1316) tarihli bir yazıda “cami, medrese, tekke ve türbelere yüz arşından az mesafede dükkân küşadiyla müskirat fûruhtuna müsaade olunmaması” istenilmiştir. Bkz. BOA, DH.MKT.2157.41.

⁷ 1910 yılında bir müskirat şirketi tarafından *Yeni İkdâm* gazetesinde “Galata'da Bulunan Konyağı Müskirat İspirto Şirketi Üzümünden Olan Meşhur Mamulâtı Tecrübe Ediniz” başlığıyla verilen reklamda konyak, şarap, ispirto ve sirke çeşitleri belirtilmiştir. Bkz. Arslan, II. Meşrutiyetten Cumhuriyet'e, s. 48.

çalınıyor, tımarhanelere kokainmanlar, eteromanlar, morfinmanlar doluyordu. İstanbul Allahlıktı; her hükümet karışıyordu; hiçbir hükümet bir şey yapamıyordu. Halk kütlesi elden gidiyordu. Topla, tüfekte, tayyare ile bomba ile dünyanın kırk küsur milleti İstanbul'u ezememişti; İstanbul kokaine, fuhşa esir oldu. Çar ordularına altı yüz sene karşı duran İstanbul, Rus orospularına mağlup olmuştur”.

Millî Mücadele başladığında İstanbul'da görülen alkol kullanımı, fuhuş ve her ikisine bağlı olarak ortaya çıkan ahlâkî çöküntü, Anadolu'nun diğer vilayetlerinde de görülmekteydi. Bu durum alkollü içkilerin yasaklanmasına ilişkin bir kanun teklifinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülmesine sebep olmuştur.

1- Men-i Müskirat Kanunu'nun Kabulü

28 Nisan 1920'de Ali Şükrü Bey (Trabzon) TBMM Riyaseti'ne müskiratın men'i hakkında bir kanun teklifi verdi. Teklifin giriş kısmında İslâm Dini'nce haram kılınmış olan içkinin halk arasında kullanımının yaygınlaşmasından dolayı “ortaya sayılamayacak kadar öldürücü ve tahrip edici fenalık ve felâketlerin” çıktığından bahisle, “hanümansız belalara duçar olan” halkı, bu beladan kurtarmak gerektiği ifade edilmişti. Teklif edilen kanun aşağıdaki maddelerden oluşmaktaydı:

Madde 1- Memalik-i Osmaniye'de her nev'i müskirâtın imal, ithal, furuht ve istimâli suret-i kat'iyede memnû'dur.

Madde 2- Müskirât imal, ithal ve furuht edenler nezdinde yakalanacak olan müskirâtın beher kıyyesi için elli lira ceza-yı nakdî alınır ve mevcut müskirât müsadere olunur.

Madde 3- İşret ettiği görülenler ya hadd-ı şer'î ile tedip olunur veyahut elli liradan iki yüz elli liraya kadar ceza-yı nakdîye mahkûm edilir.

Madde 4- Bu kanunun tasdik ve neşriyle beraber, mevcut içkiler müsadere ve imha edilir.

Madde 5- Bu kanun tarihi neşrinden itibaren mer'idir.

Madde 6- Bu kanunun icra-yı ahkâmına, bilumum zâbıtâ-i mülkiye ve adliye ve mehâkim-i nizamiye memurdur.

Heyet-i Umûmiye'de maddelerin okunmasından sonra teklifin Adliye, Maliye ve Sıhhiye Encümenleri'ne havalesi istenilmiş, daha sonra konunun Şer'îye Encümeni ile olan alakası da dile getirilerek “müstaceliyet kararı” ile Adliye, Maliye, Sıhhiye ve Şer'îye Encümenleri'ne havale edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 28.4.1336, s. 114, 134).

İlgili Encümenler kanun teklifini incelemişler ve Meclis'in 17 Mayıs 1920 tarihli celsesinde görüşlerini beyan etmişlerdir. Adliye Encümeni esasen teklifi dine ve akla uygun bulmakla birlikte, Meclis'in “zamanın kıymet ve nezaket icabatıyla gayr-i mütenasip birçok tekâlif ve vaziyet karşısında” bulunduğundan bahisle, teklifi müzakereye şayan bulmamıştır. Adliye Encümeni ise Ceza Kanunu'nun 265. Maddesi'nin daha ciddi bir şekilde uygulanması durumunda, yeni bir kanuna ihtiyaç kalmayacağını ifade etmiştir. Sıhhiye Encümeni ise içkinin toplumda büyük tahripler yaptığını, “şeri'at-i ahlâkiye ve içtima'iyenin” perişan bir hale geldiğini, toplumun yüzde seksenini oluşturan köylülerin içkiye meyletmeleri yüzünden cinayet ve salgın hastalıkların arttığını, içkinin insan sağlığı üzerindeki olumsuz tesirlerinden dolayı “neslin inkırazına uğradığını”, millî servetin ise ecnebilere akmakta olduğunu dile getirmiştir. Sıhhiye Encümeni esasen kanunun kabulüne taraftar olmakla birlikte, müskiratın “hariçten ithal ve imaline ait hususâtın ileride tetkik edilmek üzere” teklifin müzakeresinin ertelenmesi istemiş, ayrıca Ceza Kanunu'nun 265. Maddesi'nin dışında konuyla ilgili olmak üzere yeni bir kanun maddesi önermiştir. Sıhhiye Encümeni tarafından önerilen kanun maddesinde ise gizli ve açık içki kullanmanın yasak olduğu, içki kullandığı tespit edilenlerin yirmi beş liradan elli liraya kadar nakdî ceza ya da bir haftadan bir aya kadar hapis cezası ile cezalandırılacakları, tekrar edenler hakkında cezanın iki katı uygulanacağı ya da iki ilâ on gün belediye temizlik işlerinde görevlendirileceği, içki içenler memur ve zabıtanın ise bir daha devlet hizmetinde görevlendirilmemek üzere meslekten ihraç edilecekleri, memur ve zabıtanın bu hususta görevlerini ihmal edenlerin ise Ceza Kanunu'nun 102. Maddesi gereğince cezalandırılacakları belirtilmekteydi (TBMM Zabıt Ceridesi, 17.5.1336, s. 330). Maliye Encümeni ise müskirat kullanmanın “şer'an ve ahlâken memnû” olduğunu kabul etmekle birlikte, müskirat resminin Devlet'in Duyûn-ı Umûmiye varidatından olması münasebetiyle, müskiratın men'i cihetine gidilemeyeceğini belirtmekteydi. Maliye Encümeni ayrıca müskiratın kullanımından dolayı ortaya çıkacak zararların

önüne geçmek için içki kullanımının sınırlandırılabilceğini, kullananlar ve imal edenler için ayrıca vergilerin artırılabilceği lüzumunu da ifade etmekteydi. Şer'îye Encümeni ise Adliye Encümeni'nin fikrine karşı çıkarak, mevcut Ceza Kanunu'nun müskiratın kullanımı ve imalini yasaklamadığını, yalnızca "sarhoşluğu halka göstermemeyi emirden ibaret gördüğünü" belirtmekteydi. Şer'îye Encümeni ayrıca teklif olunan kanuna taraftar olduğunu belirtmekte, müskirat resminin "efrâd-ı millet tarafından tasarruf edilebileceğini" ya da diğer resimler üzerine zam edilerek telafisinin mümkün olabileceğini ifade etmekteydi. Şer'îye Encümeni görüşlerini bu şekilde ifade etmekle birlikte, ayrıca yeni bir kanun önerisinde de bulunmaktaydı. Şer'îye Encümeni tarafından "Müskiratın Men'i İmal ve İstimali Kanunu" adıyla teklif edilen kanunun maddeleri ise şu şekildeydi (TBMM Zabıt Ceridesi, 17.5.1336, s. 331):

Madde 1- Memalik-i Osmaniye'de müskirat imal ve istimali memnû olup hadd-ı şer'îyi icap edenler Mahkeme-i Şer'îye'ye verilir. Hadd-ı icap etmeyenler hakkında âtideki mevad ahkâmı tatbik olunur.

Madde 2- Alenen müskirat istimal edenler bir aydan üç aya kadar hapis olunurlar.

Madde 3- Müskiratı istimal edip sarhoş olmayanlar bir haftadan bir aya kadar, sarhoş olanlar bir aydan bir seneye kadar hapis olunurlar.

Madde 4- Müskirat âmilleri yakalandıkları zaman müskiratta istimal ettikleri âlât ve edevat aleti cürüm olarak müsadere ve mevad-ı müskire imha ve bir aydan altı aya kadar hapis olunurlar.

Madde 5- Âmillerin cürümleri tekerrür ettiğinde mükerrirler hakkındaki usul tatbik olunmakla beraber, ayrıca elli altından iki yüz elli altına kadar ceza-yı nakdî alınır. Veyahut muvakkaten nefy olunur.

Madde 6- İstimal edenlerin cürümleri tekerrür ettiğinde cezaları bir misli tazif olunur.

Madde 7- Müskirat resmi Devletçe her hangi daireye tahsis olunmuş ise o dairece alınan diğer rüsuma zam olunarak tahsil ettirilecektir.

Madde 8- Kanun-ı cezanın işbu mevad ahkâmına muvafık olmayan maddeleri mülğadır.

Madde 9- Bilûmum zabita memurları, bu mevad ahkâmını takibe mecburdur. Bu hususta teseyyüp ve ihmal ve müsamahaları görülen memurların ilk defa bir maaşları kat' olunur. Tekerrürü halinde memuriyetlerinden tard olunur.

Anlaşıldığı kadarıyla bütün Encümenler müskirat kullanımının şer'î, ahlâkî ve aklî olarak zararlarını kabul etmekteydi. Bununla birlikte Adliye Encümeni yeni bir kanundan ziyade müskirat kullanımının Ceza Kanunu'nun 265. Maddesi ile kontrol altında tutulabileceğini belirtmekte, Sıhhiye Encümeni teklif edilen kanunun daha sonra görüşülmek üzere müzakeresini istemekte, diğer taraftan ise Ceza Kanunu'nun 265. Maddesi yerine yeni bir kanun maddesi önermekte, Maliye Encümeni müskirat vergisinin Duyûn-ı Umûmiye varidatından olması hasebiyle müskiratın yasaklanamayacağını ifade etmekte, Şer'îye Encümeni ise Ali Şükrü Bey'in teklifini tadilattan geçirerek, "Müskiratın Men'i İmal ve İstimali Kanunu" adıyla yeni bir kanun önermekteydi.

Encümenlerin teklif hakkındaki görüşlerini bu şekilde ifade etmesinden sonra Maliye Vekili Hakkı Behiç Bey (Kırşehir) söz almış ve konunun iktisadî bakımlardan önemini dile getirdikten sonra, Meclis kabul ederse Encümenlere ait görüşlerin bir kez de İcra Vekilleri Heyeti tarafından ele alınmasını teklif etmiştir. Müfid Efendi (Kırşehir) ise bu usulün yanlışlığından bahisle, Vekiller istiyorlarsa Encümelere teşrif ederek meseleyi yeniden Encümenler'de müzakere edebileceklerini beyan etmiştir. Maliye Vekili Hakkı Behiç Bey (Kırşehir) ise İcra Vekilleri Heyeti'nin her zaman için kanunları tetkik etmek ve Heyet tarafından bir karara varıldıktan sonra bile Meclis'e iadeye salahiyeti olduğunu ifade etmiştir. Kanun teklifinin sahibi Ali Şükrü Bey (Trabzon) ise "kanun yapılır, onu tatbik edebilen Heyet-i İcraiye yerinde durur, edemeyenler çekilir" sözleriyle Hükümet'i hedef almış ve Encümenler'den seçilecek kişiler üçer kişinin bir araya gelerek müşterek bir encümenin kurulmasını ve ortaya çıkacak ortak görüşün Heyet-i Umûmiye'ye sunulmasını teklif etmiştir. Refik Şevket Bey (Saruhan) ise müskiratın men'i halinde ortadan kalkacak olan müskirat resminin yerine, yeni bir kaynak bulma görevinin Hükümet'e ait olduğundan bahisle, teklifin İcra Vekilleri Heyeti'ne gönderilmesinin doğru olacağını tekrarlamıştır. Hamdullah Suphi Bey (Antalya) ise "kuvve-i icraiye memleketin sıhhati pahasına, hayatı pahasına, ailelerin saadeti pahasına bir

varidat elde edemez” diyerek teklifin görüşülmek üzere İcra Vekilleri Heyeti’ne gönderilmek istenmesine karşı çıkmıştır. Bu arada Mehmet Şükrü (Karahisar-ı Sahip) ve Fuad (Çorum) Beyler ise Maliye Vekili Hakkı Behiç Bey’in teklifinin oylamaya sunulması yönünde birer takrir vermişlerdir. Oylama sonrasında teklifle ilgili Encümenler’e ait görüşlerin bir kez de İcra Vekilleri Heyeti tarafından müzakere edilmesi kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 17.5.1336, s. 329-333).

Meclis’in 12 Temmuz 1920 tarihli oturumuna kadar müskiratın men’i hakkındaki kanun teklifine ilişkin, bir daha herhangi bir müzakere cereyan etmemiştir. Meclis’in 6 Temmuz 1920 tarihli oturumunda söz alan Hacı Şükrü Bey (Diyarbakır) kanun teklifini hatırlatmışsa da, mesele ele alınmamıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 6.7.1336, s. 201). Meclis’in 8 Temmuz 1920 tarihli oturumunda Meclis İkinci Reisi, Hacı Şükrü Bey’in (Diyarbakır) men’i müskirat kanununun müzakeresine ilişkin takriri üzerine, kanun teklifinin mütalaa edilmek üzere Maliye Vekâleti’ne gönderildiğini ifade etmiştir. Abdullah Azmi Efendi (Eskişehir) ise “aza tarafından verilen lâyiha-i kanuniyeyi, İcra Vekilleri alamaz” diyerek, takip edilen usule karşı çıkmıştır. Meclis İkinci Reisi’nin kanun teklifinin müzakeresi için gün belirlenmesi teklifi üzerine Meclis, müskiratın men’ine ilişkin kanun teklifinin 12 Temmuz 1920 Pazartesi günü görüşülmesini kabul etmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 8.7.1336, s. 220-221).

12 Temmuz 1920 Pazartesi günü müzakereden önce 10 Temmuz 1920 tarihinde Maliye Vekâlet’inden Adliye Vekâleti’ne gönderilen tezkere okunmuştur. Maliye Vekâleti’nin tezkeresinde “müskiratın münhasıran menfaat-i hazine endişesiyle ta’ammümüne cevaz verilmesi muvafık görülemediğinden” denilerek, Duyûn-ı Umûmiye’nin sulhun yapılmasına kadar tecilinin tensip ve keyfiyetin Muvazene-i Umûmiye Kanunu’nun bir maddesinde belirtilerek Meclis’in onayına sunulacağı, bu sebeple müskirat resminin bütçeden tenzil edildiği ifade edilerek, teklifin incelenerek neticesinin bildirilmesi istenilmekteydi. Adliye Vekâleti ise 11 Temmuz tarihli cevabında ise “vaktin âdem-i müsa’adesine mebni” Vekâlet tarafından lâyihanın tanziminin mümkün olamadığı; Şer’iye, Sıhhiye ve Adliye Encümenleri’nin konuya ilişkin görüşlerinden birbirlerinin dahi haberi olmadığından bahisle, Encümenler’in birleşerek ortak bir karar vermeleri gerektiği ifade edilmiştir. Bu arada Hükümet’in Şer’iye, Sıhhiye ve Adliye Encümenleri’nin birleşerek ortak bir karar almaları, Vekillerin ise Encümen müzakerelerine iştirak etmesi yönündeki teklifi kabul edilmiştir. Haşim Bey’in (Çorum) takriri ise görüşülmek üzere Encümenler’e havale edilmiştir. Söz alan kanun teklifinin sahibi Ali Şükrü Bey (Trabzon) ise teklife sadece Adliye Encümeni’nin karşı çıktığını, diğer Encümenler’in teklifi kabul ettiğini, teklife ilişkin Encümen görüşlerini birleştirme görevinin Heyet-i Umûmiye’ye ait olduğunu, bu sebeple teklifin Encümenler’e iadesinin yanlış olacağını söylemiştir. Mustafa Lütfi Efendi (Siverek) ise bin üç yüz sene evvel bunu dinimiz men etmiştir, “bunun hakkında Cenab-ı Allah’ın kanununa karşı bizim kanun yapmamız doğru mudur?” sorusunu sormuş ve Hükümet’in elli milyon lira istifadesi de olsa “buna lüzum yoktur” diyerek karşı çıkmıştır. Müfid Efendi ise (Kırşehir) teklifin yeniden Encümenler’e havale edilmesinin doğru olmayacağını, Meclis Heyet’i Umûmiyesi’nin maddeler üzerinden kararını vermesi gerektiğini belirtmiştir. Rasih Efendi (Antalya) ise Encümenler’e ait işlerin yoğun olduğundan bahisle “böyle giderse kanunun ikinci içtimada da çıkarılamayacağını”, bu sebeple müzakereye hemen başlanılarak Heyet-i Umûmiye’nin kararını vermesini istemiştir. Refik Bey (Konya) ise Nizamname-i Dâhiliye’nin 13. Maddesi’nin açık olduğunu, teklifin oylanması gerektiğini ifade etmiştir. Meclis Reis-i Sanisi ise bu ısrarlar karşısında kanunun tab ettirilerek mebuslara henüz dağıtılmadığını, tab ettirildikten sonra ilk celsede kanunun görüşülmesini teklif etmiş, bu teklif ise kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 12.7.1336, s. 267-269). Meclis’in 14 Temmuz 1920 tarihli oturumunda başka konular Meclis gündemini meşgul ettiğinden, müskiratın men’ine ilişkin kanun teklifi müzakere edilememiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 14.7.1336, s. 329).

Meclis’in 15 Temmuz 1920 tarihli oturumunda müskiratın men’ine ilişkin Ali Şükrü Bey’in (Trabzon) kanun teklifi yeniden müzakere edilmeye başlanmıştır. Önce 12 Temmuz 1920 tarihli Hâşim Bey’in (Çorum) takriri okunmuştur. Hâşim Bey takririnde ilk olarak Encümenler’e ait kararların Duyûn-ı Umûmiye Müdürü’nün de hazır olduğu bir zamanda Heyet-i Umûmiye tarafından görüşülmesi gerektiğini, ikinci olarak ticaretin serbest olduğundan bahisle, teklifte gayrimüslimlerin dinî ve millî geleneklerinin gözetilmediğini, bu sebeple gayrimüslimlerin bu mesele çerçevesinde herhangi bir cezaya marûz bırakılamayacağını, aksi bir uygulamanın ise milletlerarası hukuka aykırı olacağını, kanunun kabul edilmesi durumunda depolarda bulunan milyonlarca liralık müskiratın yok edilmesinin ise sermaye sahiplerini iflasa sürükleyeceğini, bu durumun ise Devlet’in maliyesine büyük bir darbe indireceğini belirtmiştir. Hâşim Bey (Çorum) ayrıca Hamdullah Suphi Bey’in bir önceki celsede söylemiş olduğu

sözlere karşı çıkmış ve gayrimüslimlerin müskiratı imal ve kullanımı konusunda serbest bırakalım, ama “ehl-i İslâm’ı men edelim ve öyle bir kanun vücuda getirelim ki, dünyada ve uhrada hayr-ı kesir hâsıl olsun” diyerek, Duyûn-ı Umûmiye Müdürü ve Maliye Vekili’nin de hazır olduğu bir anda aşağıda yer alan maddelerin müzakeresini teklif etmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 15.7.1336, s. 334-336):

Madde 1- Herhangi bir Devlet teba’asından olursa olsun her nev’i müskiratın Müslümanlar tarafından imal ve istimal ve fûruhtu kat’iyen memnu’dur.

Madde 2- Birinci madde hilâfında hareket eden herhangi bir Müslüman üçüncü maddedeki tarifât dairesinde hadd-ı ve şer’i ile tedip ve tekerrüründe dahi fakir ise cürmü işlediği mahalden 36 saat mesafe bu’uduna bilâ-müddet tebid edilir. Mücrim ashab-ı yesardan olduğu halde beş bin kuruş ceza-yı nakdî ahz olunduktan sonra cürmü ika eylediği mahalden 24 saat budu’ mesafeye iki sene müddetle tebid olunur.

Madde 3- Madde-i salifede muharrer cürmü irtikâp eden herhangi bir Müslüman’a hadd-ı şer’i lazım geldik de tabip raporuna lüzum görülmeksizin bir buçuk arşın mimari tulünde ve başparmak kutruna bir değnek ile dirsek mahalline değin sa’idin yukarıya hareket ettirilmesi ile falakada mücrimin ayakları altına otuz veyahut kaba uylukları üstüne kırk defa vurulur.

Madde 4- İkinci ve üçüncü maddeler mucibince tebit olunacak mücrim gündüz alaturka saat sekizde Meclis-i İdare ve Beledi Heyetleri huzuruyla Hükümet’in divanhanesinde polis veya jandarma efradından birine hadd-ı şer’i ile tedip ettirilir.

Madde 5- Sırran veya alenen işret eyleyen veya sekir halinde olduğu etvar ve evza’ından nümayan olan ve hatta bizzat ve gerek bil-vasıta müskirat fûruht ve imal eden veya ettiren Müslümanlar’ın mücrimiyetleri rü’esa-yı mülkiye ve adliye huzurunda iki kimsenin ifa-yı şehadetleri ile tahakkuk etmiş addolunarak vicahen ve gerek gıyaben olsun verilen karar kesb-i kat’iyet eylemiş olur.

Madde 6- Balâda muharrer mevad-ı kanuniyeyi faileri hakkında ve yirmi dört saat zarfında tatbik ve icrada müsamaha gösteren herhangi bir rü’esa dahi vuku bulan ihbarat üzerine ma-fevki tarafından bilâ-istizan derhal azledilir.

Madde 7- Bu Kanun tarihi neşir ve ilanından mer’i ve muteberdir.

Madde 8- Bu Kanunun icra-yı ahkâmına Umûr-ı Dâhiliye ve Adliye Vekâletleri mezundur.

Madde 9- Bu Kanunun serlevhası (Ehl-i İslâm hakkında Men’i Müskirat Kanunu) dur, diye tevşih edilmiştir.

Hâşim Bey’in (Çorum) takririnden sonra Nuri Bey’in (Bolu) takriri okunmuştur. Nuri Bey (Çorum) ise üç maddelik takririnde şu hususlara temas etmekteydi (TBMM Zabıt Ceridesi, 15.7.1336, s. 336):

Madde 1- Hafi ve celi işret ithal ve imal ve istimali memnû’dur. İthal, imal ve istimal edenler yirmi beş liradan yüz liraya kadar nakit veyahut bir haftadan bir aya kadar hapis cezasıyla, mükerrirler iki misli ile mahkûm olur. Mükerrirler müstahdem-i Devlet’ten olduğu surette hükme azilleri dahi ilave olunur.

Madde 2- İşbu Kanun tarihi neşrinden mer’idir.

Madde 3- İşbu Kanunun icra-yı ahkâmına İcra Vekillerinin umûmu memnu’dur.

Hâşim ve Nuri Beylerin kanun tekliflerinden sonra Kâtip Refik Bey müskiratın men’ine ilişkin teklifin sahibi olan Ali Şükrü Bey’in (Trabzon) kanun teklifi ile daha sonra Adliye Encümeni mazbatasını okumuştur. Bundan sonra mebuslar teklifler hakkındaki leh ve aleyhteki fikirlerini dile getirmiştir. İlk sözü alan Ferit Bey (Çorum) usul hakkında konuşarak teklifin Maliye Encümeni’nden geçmediğini, Maliye Vekâleti’nin tezkeresinin yeterli olmadığını, teklifin Maliye Encümeni’ne gönderilmesi gerektiğini söylemiştir. Nafiz Bey (Canik), müzakerelere son verilip teklifin oylanmasını istemiştir. Müfit Bey (Kırşehir) ise teklifin esasının bir önceki celsede kabul edildiğinden bahisle, maddelerin müzakeresini talep etmiştir. Daha sonra Meclis Reis-i Sanisi’nin önerisi üzerine teklifin tetkik edilmek üzere Maliye Encümeni’ne havalesi kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 15.7.1336, s. 334-337; TBMM Zabıt Ceridesi, 17.7.1336, s. 342). 21 Temmuz 1920 tarihine kadar müskiratın men’i meselesi bir daha Meclis gündemine gelmemiştir. Meclis’in 21 Temmuz tarihli oturumunda Refik Bey’in (Konya) “Men’i Müskirat Kanunu

nerede kaldı efendim?” sorusu üzerine Meclis Reis-i Sanisi, teklifin Maliye Encümeni’nde olduğunu belirtmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 21.7.1336, s. 373).

Bu arada teklif edilen men’i müskirat kanununun maddeleri müzakere edilmeden önce Meclis’in 7 Ağustos 1920 tarihli oturumunda Kâtip Haydar Bey tarafından müskirat resminin tezyidi hakkında, Maliye Vekâleti tarafından önerilen kanun maddesinin İcra Vekilleri Heyeti’nce kabul edildiği bildirilmiştir. Bu yeni gelişme, mebuslar tarafından tepki ile karşılanmıştır. Oylama sonrasında Maliye Vekâleti’nin müskirat resminin tezyidine dair kanun maddesi teklifinin, Muvazene-i Maliye ve Kavanin-i Maliye Encümenleri’ne havale edilmesine karar verilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 7.8.1336, s. 121-122; TBMM Zabıt Ceridesi, 9.8.1336, s. 137).

Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey’in müskiratın men’i hakkındaki kanun teklifi; Adliye, Sıhhiye, Maliye, Şer’iye ve Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbataları ve men’i müskirat kanununun Encümenlerce tespit edilmesine ilişkin İcra Vekilleri Heyeti tezkeresi, Çorum Mebusu Hâşim Bey ile Bolu Mebusu Nuri Bey’in müskiratın men’ine dair kanun teklifleri, Meclis’in 12 Ağustos 1920 tarihli oturumunda yeniden ele alınmıştır. Bu arada Haydar Bey (Kütahya) Mehmet Şükrü Bey (Karahisar-ı Sahip), İsmail Suphi Bey (Burdur) kanunun aleyhinde; Doktor Suat Bey (Kastamonu), Rasih Efendi (Antalya), Ali Şükrü Bey (Trabzon) ve Sırrı Bey (İzmit) ise lehinde bulunuyordu. İlk önce Şer’iye Encümeni’nin, daha sonra Sıhhiye Encümeni’nin kanun teklifi ve son olarak men’i müskirat kanun lâyihası hakkında Muvazene-i Maliye Encümeni’nin mazbatasını okunmuştur. Bu arada yine Vasfi, Vehbi, Hacı Tefvik, Lütfi, Hulûsi, Mustafa, Refik ve Mazhar Beyler teklifin lehinde; Besim Atalay, Mehmet Hulûsi, Hamdullah Suphi, Hamdi Namık Bey ise aleyhinde konuşmak için yeniden ismini yazdırmışlardır. İlk sözü alan Haydar Bey müskirattan başka dışarıdan ithalât yoluyla getirilen ispirtonun da Ali Şükrü Bey’in teklifi gereğince men edilmesi gerektiğini söylemiştir. Haydar Bey’e göre Duyûn-ı Umûmiye’nin onayı alındıktan, gerekli inceleme ve araştırmalar yapıldıktan sonra kapitülasyonlarla çatışmayacak uygun bir kanun yapılabilirdi. Bu sözler üzerine Ali Şükrü Bey, “demek siz şimdiden kapitülasyonları kabul etmiş oluyorsunuz?” sözleriyle, Haydar Bey’i eleştirmiştir. Haydar Bey teklifte geçen ithal ve fûruht kelimelerinin kaldırılarak, müskirat imal edenlerle kullananlara uygulanacak cezanın 265. Madde kapsamına alınmasına ilişkin İlmiye Encümeni’nin görüşünü tekrar ettikten sonra, şayet imal kelimesi de kaldırılacak olursa, Encümenler’in ortak bir görüşte birleşmiş olacaklarını ifade etmiştir. Haydar Bey müskiratın imal ve fûruhtunun men edilmesinden ziyade, kullananlara karşı bir yasak getirilmesinden yana görünmekteydi. Yine Haydar Bey’e göre bir Rus ya da İtalyan sarhoş olduğunda Şer’i Mahkeme’lerde bir hadd cezası vermek mümkün değildi. Remzi Efendi (Kayseri) ise hadd cezası onlara şâmil değildir, “hadd cezası Müslümanlara aittir” diyerek Haydar Bey’e karşı çıkmıştır. Haydar Bey konuşmasının devamında Amerika’nın meyhaneleri kapattığını, ama “kapatayım derken, bütün evlerin meyhane olmasına sebep olmuştur” sözüne, Ali Şükrü Bey: “delil göster” diyerek, itiraz etmiştir. Haydar Bey ayrıca Amerika’nın müskiratı yasaklamakla 532 milyon dolarlık bir servet kaybettiğini, diğer taraftan müskiratın yasaklanmasıyla kaçakçılık ve türlü suiistimallerin arttığını belirtmiştir. Haydar Bey Sıhhiye Encümeni’nin müskirat kullananların belediye işlerinde istihdam edilmeleri teklifini ise “Abdülhamit zamanındaki tımarhane ve serseri kanunundaki darp cezası” ile aynı emsalde görmüştür. Bu sözler üzerine Meclis karışmıştır. Bu arada Hacı Tahir Bey (Isparta) vermiş olduğu taktir ile müzakerenin daha uygun bir zamana tehirini istemiştir. Ali Şükrü Bey ise “söz söylemek herkesin hakkıdır. Yukarıdan aşağı ne biliyorlarsa onu söylesinler ve buna karşı kimsenin itiraza hakkı yoktur. Burada çıkar söyler. Fakat söz söylerken, bu gibi mesa’ilde, dikkat etmek lazımdır” uyarısıyla Haydar Bey’i eleştirmiştir. Bundan sonra Hacı Tahir (Isparta) Bey’in taktiri dikkate alınarak, müzakere ertelenmiştir. Ali Şükrü Bey müzakerenin ertelenmesini “parlamento dalaveresi” olarak değerlendirmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 12.8.1336, s. 195-200).

Müzakerelere 14 Ağustos 1920 tarihinde devam edilmek istenilmişse de müzakereler esnasında ortalığın karışmasından dolayı, Hüseyin Bey (Trabzon) tarafından verilen müzakerelerin ikinci kez tehir edilmesi yönündeki taktiri kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 14.8.1336, s. 203). Meclis’in 17 Ağustos tarihli oturumunda men’i müskirat kanununun müzakeresinden ziyade, evrak-ı varide üzerinde konuşulması yönündeki temayül üzerine men’i müskirat kanunu görüşülmemiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 17.8.1336, s. 275). Kanun teklifi Ali Şükrü Bey’in (Trabzon) itirazlarına rağmen, evrak-ı varideden sonra görüşülmesi karara bağlandığından, 18 Ağustos 1920 tarihinde de gündeme alınmamıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 18.8.1336, s. 293).

Men'i müskirat kanunu teklifi 13 Eylül 1920 tarihinde yeniden müzakere edilmeye başlanmıştır. Kanun teklifi hakkında pek çok mebus söz almak için isimlerini yazdırmıştır. Bu durum karşısında Refik Şevket Bey'in (Saruhan) zamanın kıymetli olduğundan ve kanun teklifinin Encümenler'den geçmiş olduğundan bahisle, sadece mazbata muharrirlerinin konuşma yapmasının yeterli olacağı yönündeki teklifi reddedilmiştir. Ayrıca Maliye Vekili Ferit Bey (İstanbul) "o kadar basit değildir" sözleriyle Refik Şevket Bey'e (Saruhan) tepki göstermiş, Encümenler'in görüşlerini kısaca özetledikten sonra, İcra Vekilleri Heyeti'nin müskirat resminin artırılması yönünde bir kararı olduğundan bahisle, gerek Hükümet'in gerekse Ali Şükrü Bey'e (Trabzon) ait her iki teklifin birlikte okunmasını ve müzakeresini teklif etmiştir. Maliye Vekili Ferit Bey (İstanbul) diğer yandan müskiratın zararları hususunda Heyet-i Umûmiye ile aynı fikirde olduğunu, bununla birlikte Amerika ve Rusya'da bile müskiratın tamamen yasaklanmadığını belirtmiştir. Maliye Vekili Ferit Bey'e göre müskiratın Müslümanlar için yasaklanması, Hıristiyanlar için serbest bırakılarak halkı birbirinden tefrik etmek doğru değildir. Ayrıca kanun çıkarılsa bile mevcudu 2.200 olan polis teşkilatı ile bu yasağı uygulamak da mümkün görünmüyordu. Oysa polis teşkilatının uğraşması gereken daha büyük işler vardı. Bağcılıkla meşgul ahali ise kanun ile beraber üzümünü değerlendiremeyecekti. Diğer taraftan müskirat resmine yapılan son zamlarla Maliye bu resimlerden bir milyona yakın gelir elde etmekte idi. Kanunun çıkarılması, hazinenin bir milyon liralık bir kaynaktan vazgeçmesi demektir. Bu açıklama karşısında Operatör Emin Bey (Bursa), ispirotodan alınacak resmin başka ürünlere zam edilebileceğini söylemiştir. Teklifin sahibi olan Ali Şükrü Bey (Trabzon) ise Maliye Vekili Ferit Bey'in görüşlerine cevap vermiş, müskiratın zararları konusunda bizimle hemfikir olan Maliye Vekili Ferit Bey, kanunun kabul edilecek olmasından dolayı "korkmaktadır" diyerek, Amerika ve Rusya'da müskiratın men edilmesine ilişkin verilen örnekleri tekrarlamıştır. Ali Şükrü Bey, Maliye Vekili Ferit Bey'in kanunun uygulanması mümkün değildir sözlerine ise "hükümetin memuru için, kabiliyet-i tatbikiyesi yoktur demek; bir dereceye kadar zuldür, tatbik edemeyen çekilir" diyerek, Maliye Vekili Ferit Bey'i hedef almıştır. Ali Şükrü Bey daha da ileri giderek "ben kanunu tatbik edemem diyen bir Hükümet bence, Hükümet mevkiinde durmağa lââyık değildir" sözleriyle, Hükümet'i ikinci defa eleştirmiştir. Daha sonra Aşı Kanunu'nu örnek veren Ali Şükrü Bey, "Aşı Kanunu tam olarak tatbik edilmiyor diye bu kanunu bırakalım mı?" sorusunu sormuştur. Yine Balıkesir ve havalisinden örnek veren Ali Şükrü Bey, müskiratın bu bölgede yasaklandığını, ama herhangi bir isyanın da çıkmadığını söylemiştir. Ali Şükrü Bey Maliye Vekili Ferit Bey'in hazinenin bir milyon lira kıymetinde bir kaynaktan yoksun kalacağı uyarısına ise "Maliye Nâzırı Beyefendi yirmi milyon lirayı, daha doğrusu on dokuz milyon lirayı her nereden bulacaksa, lütfen bir milyon lirayı da oradan bulsunlar, memleketin nüfusunu, sıhhatini muhafaza buyursunlar" sözleriyle itiraz etmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 13.9.1336, s. 112-123).

Bu arada müzakerenin yeterli olduğuna dair Meclis'ten seslerin yükselmesi üzerine Abidin Bey (Lazistan) müzakerenin kifayeti ve Maliye Vekili Ferit Bey'in müskirat rüsumun tezyidi hakkındaki teklifinin oylanmasına dair bir takrir vermiştir. Oylama sonrasında Meclis, Hükümet'in müskirat rüsumunun artırılmasına dair kanun teklifi ile Ali Şükrü Bey'in müskiratın men'ine dair kanun teklifinin ayrı ayrı müzakere edilmesini kabul etmiştir. Daha sonra Dr. Suat Bey (Kastamonu) ispirotodan zararları üzerine uzun bir açıklama yapmıştır. Reis-i Sani Vekili Vehbi Bey'in kanun teklifinin tamamının kabul edildiği, bu sebeple maddelerin müzakeresine geçiyoruz uyarısı karşısında İsmail Suphi Bey (Burdur), kanunun uygulanmasına imkân olmadığını belirterek, 1. Madde'nin tekliften çıkarılmasını istemiştir. Hasan Basri Bey (Karesi) ve Rasih Efendi (Antalya) ise yapmış oldukları konuşmalarda İsmail Suphi Bey'e karşı çıkmıştır. Doktor Tevfik Rüştü Bey (Menteşe) ise müskiratın ithalinin men'i hususunda ispiro meselesini gündeme getirmiştir. Ali Şükrü Bey ise kanun teklifinde ispirotodan bahsedilmediğini söyleyerek Tevfik Rüştü Bey'e (Menteşe) itiraz etmişti. Yine Tevfik Rüştü Bey'in (Menteşe) diğer din mensuplarının kanundan muaf tutulmaları teklifi ise reddedilmiştir. 14 Eylül 1920 tarihinde Ali Şükrü Bey'in müskiratın men'ine ilişkin kanun teklifinin maddeleri ayrı ayrı müzakere edilmiştir. Oylama isimler üzerinden ve açık oylama şeklinde cereyan etmiş, sonuç itibarıyla Men'i Müskirat Kanunu yasalaşmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 13.9.1336, s. 124-131; Karahanoğlu, 2007, s. 26-44; Çetintaş, 2017, s. 9-57; Tamer, 2011, s. 212; Gölçek-Gölçek, 2019, s. 259).

Kabul edilen Men'i Müskirat Kanunu'nun maddeleri şu şekildedir (Ceride-i Resmîye, 28 Şubat 1337, s. 3; Açıköz, 27 Eylül 1336, s. 4):

Madde 1- Memalik-i Osmaniye'de her nev'i müskirat imal, ithal, fûruht ve isti'mali memnu'dur.

Madde 2- Müskirat imal, ithal ve nakil ve fûruht edenlerden müskiratın beher kıyyesi için elli lira ceza-yı nakdi ahz ve elde edilen müskirat imha olunur.

Madde 3- Alenen müskirat isti'mal edenler veya hafiyyen isti'mal edip de sarhoşluğu görülenler ya hadd-ı şer'i veya elli liradan iki yüz liraya kadar ceza-yı nakdi veyahut üç aydan bir seneye kadar hapis cezasıyla tecziye olunurlar. Sıfat-ı resmiye erbabından olanlar dahi memuriyetten tard edilir ve bu husustaki hükümler kabil-i itiraz ve istinaf ve temyiz değildir.

Madde 4- Bu kanunun tasdik ve neşriyle beraber içki imaline mahsus bil-cümle âlât ve edavat müsadere edilir. Mevcut içkiler derhal temhir edilir. Ve iki ay zarfında memalik-i ecnebiyeye ihracına müsaade olunur. İki ay hitamında mevcut müskirat imha olunur.

Madde 5- Tababette kullanılacak her nev'i ispirotolu mevad ihtiyâç nispetinde Sıhhiye Vekâleti'nce eczahanelere tevzi ve sarfiyatı kontrole tabi tutulur.

Madde 6- Tababette isti'mal olunacak ispirotolu mevadın suret-i isti'mali ve sarfı hakkında Sıhhiye Vekâleti'nce bir talimatname kaleme alınacaktır.

Madde 7- Bu kanun tarih-i neşrinden itibaren mer'idir.

Madde 8- Bu kanunun icra-yı ahkâmına Dâhiliye, Adliye ve Sıhhiye Vekilleri memurdur.

Kanunun yayımlanmasından sonra yankıları da farklı olmuştur. Çıkarılan Kanunun Türk toplumunun sahip olduğu geleneksel düşünce yapısına uygun olduğu göz önüne alındığında gerek Meclis'teki muhafazakâr mebuslar ile belirli çevrelerin bu durumdan memnun olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bununla birlikte bu türden toplu yasakların getirilmesi, kolektif manada özgürlükçü anlayışa pek uygun görülmemiş, gelecekte kurulması düşünülen yeni ve liberal devlet anlayışı ile bağdaştırılamamıştır. Kanunla muhafazakâr kesimin Millî Mücadeleye aktif destek ve katılımlarının sağlanması için yürürlüğe konulduğu yönündeki iddia ise doğru görünmemektedir (Doğan, 2013, s. 175-177).

2- Men'i Müskirat Kanunu'nun Kastamonu'da Uygulanması

Osmanlı Devleti döneminde Müslüman ahali arasında yaygınlaşan içki kullanımına Kastamonu'da da tesadüf edilmekteydi. 1859 yılında Sardunya tebaasından olup Kastamonu'nun İnebolu kazasında yaşayan Laranson'un, kiraladığı kahvehanede içki sattığının anlaşılması üzerine, İnebolu kazasında "min-el-kâdim meyhaneye bulunmadığından" ve "mahalde alenen müskirat satılması nizam-ı beldeye muğayir bulunmak hasebiyle" içki satması yasaklanmıştı (BOA, HR.MKT.291.66). 1882 yılında ki başka bir hadise de ise Yunan tebaasından olup Kastamonu'da ikâmet etmekte olan Merika veled-i Petro'nun Çavuş Hanı mevkiinde bulunan müskirat fabrikası ile yine Kömür Pazarı mevkiinde bulunan müskirat fabrika ve mağazaları cami, mescit ve türbelere olan yakınlığından dolayı kapatılmıştı (BOA, HR.H.687.29). 1887'de ise Elmasoğlu Atanas Belediye'den almış olduğu ruhsatname ile açmış olduğu müskirat mağazasının kapatılmasından dolayı şikâyette bulunmuştu (BOA, DH.MKT.1837.45).⁸ 1912 yılında ise Kastamonu'nun Şadibey mahallesinde ikamet etmekte olan Handibatoğlu Anastas'ın hanesini ruhsatsız olarak meyhaneye çevirdiği ve içki sattığı, yine İsfendiyar mahallesinden Hafız Mustafa ile Deveciler mahallesinden Devcioğlu Mustafa'nın sarhoş bir şekilde Anastas'ın evinden çıktığı Jandarma İbrahim Aziz, Jandarma Dadaylı Hasan, Jandarma Köstenceli Kazım ve Polis Memuru Hasan tarafından tespit edilmişti (BOA, ŞD.1685.23). Ahali kadar devlet görevlileri arasında da içki içenlere rastlanılmaktaydı. Bu gibi durumları tespit edilenlerin ise işine son verilmekteydi. 1909 yılında Kastamonu merkezinde görevli Komiser İhsan'ın alüftelerden (fahişe) Hatice'ye giderek "muamele-i gayr-i meşru'ada bulunduğu" ve içki içmekte olduğu yapılan tahkikat sonrasında anlaşılması ve kaydı silinmişti (BOA, DH.EUM.MH..3.88). Yine 17 Nisan 1910 tarihinde görevi sırasında içki içtiği ihbar edilen Kastamonu merkez polis memurlarından Mehmet Şevket görevinden el çektirilmişti (BOA, DH.EUM.VRK.20.120).

⁸ Kendisiyle ilgili verilen kararı temyize götürülen Kastamonu'nun Alaca Mescit mahallesinde ikamet eden Atanas'ın bu başvurusu, Şura-yı Devlet tarafından reddedilmiştir. Bkz. BOA, DH.MKT.1837.45; BOA, DH.MKT.1936.97.

Kastamonu'da I. Dünya Savaşı yıllarında ve Mondros Mütarekesi sonrası dönemde içki kullanımı ve buna bağlı olarak kumar ve fuhuş yaygınlaşmıştı. İçki, “mülk ve milleti tahrip, nesl-i atiyi tehdit” etmekteydi. Düğünlerin içkili yapılması ise adet haline gelmişti. Sadece 1918 yılı Aralık ayında Kastamonu'nun ithalat ve ihracat limanı olan İnebolu'ya İstanbul'dan 20.000 kilo rakı giriş yapmıştı. Bunun 10 ilâ 12 bin kilosu Kastamonu merkeze sevk edilmiş, geri kalanı ise İnebolu ve çevresine dağılmıştı. Bu miktara ortalama 700 kilo ispirotodan 2.368 kg rakı imal eden meyhanelerin ürettiği miktar dâhil değildi. Bir okka rakının fiyatının 80 ilâ 120 kuruş arasında olduğu göz önünde bulundurulursa, 20.000 okka rakıya 2 milyon kuruş ödenmekte idi (Açıksöz, 4 Kânunusani 1335, s. 1-2). Sadece Kastamonu merkezde günlük 2.000 liralık rakı sarf edilmekteydi. Yine Safranbolu, Tosya, Sinop, Boyabat gibi üzümü bol olan kazalarda imal edilen rakı, konyak, şaraplarda buna ilave edilirse, bir senede kişi başına düşen rakı, konyak ve şarap miktarı iki-üç kiloyu bulmaktaydı (Açıksöz, 25 Kânunusani 1336, s. 2).

Nurettin Peker Millî Mücadele yıllarında Kastamonu ve havalisinde görülen alkol tüketimiyle ilgili şu değerlendirmeyi yapmaktaydı (Peker, 2018, s. 166-167; Çelebi, 2022, s. 181):

“Düşmana karşı milletçe birleşildiği şu günlerde durumu kavrayamayan şımarıklarla, çoluğuna çocuğuna götüreceği ekmek tuz parasını alkollü içkiye verenler, hem kendilerine hem de yuvalarına zarar vermekle kalmayıp, içkiden doğan suçları işleyerek halkın dirlik düzenini bozuyorlar ve daha büyüğü yurt işlerini savsaklıyorlardı. Bu tarihlerde içki satan meyhaneciler Rum ve Ermenilerdi. Bunlarda Türk'ten kazandıklarını Türk'e silah olarak kullanıyorlardı”.

9 Kasım 1919 tarihli Açıksöz gazetesinde yer alan “Kastamonu'nun Ahval-i Sıhhiyesi” başlıklı bir makalede ise halk, içkinin zararları konusunda şu sözlerle uyarılmaktaydı (Açıksöz, 9 Teşrinisani 1335, s. 1-2):⁹

“Şeri'atın, kanunun içtima'iyenin men ettiği müthiş zararlarını anlattığı içkiyi olsun terk edelim. Her saniye zehirlenip duruyoruz. Ellerimiz titriyor. Kafalarımız düşünemez, anlayamaz, bir hale geliyor. Hayatımızdan gayr-i memnun bedbin, cansız, ölü bir et ve kemik yığını haline dönüyoruz. Yine bu işret neticesi olarak bazen bir kuş yuvasını andıran evlerimizi yıkıyoruz. Kadınlarımızı, çocuklarımızı dağıtıyoruz. Durup dururken yine bu sa'ika ile arkadaşlar kana susuyor. Birbirimizi öldürmeye, yaralamaya kalkıyoruz. Millet başına gelen felaketler, omuzlarına yüklenen hastalıklar yetişmiyormuş da birde işret veya sefahat belasıyla reva gördüğümüz bu cinayetler ne oluyor. Artık yetişir, bu kadar uyku. Bu derecede tevekkül namı altında kendini saklayan gizleyen meskenet artık yetişir”.

Kastamonu ve çevresinde içki kullanımı, fuhuşu ve toplumsal olayları da artırmaktaydı. Mütareke sonrası dönemde Kastamonu'da da umûmî kadınlara tesadüf edilmekteydi. Bunlar bir taraftan ahlâkî çözülmeye sebep olurken, diğer taraftan da zührevi hastalıkların yayılmasına neden olmaktaydı. Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi Bey'e göre umûmî kadınlar kontrol altına alınamadığından, ele geçirilebilenler de her ne kadar tedavi edilmeye çalışılmaktaysa da zührevi hastalıklar devam etmekteydi (Açıksöz, 10 Ağustos 1335, s. 2; Çelebi, 2022, s. 185). Kastamonu'da Kayaaltı denilen mevki, umumhanelerin bulunduğu yerd ve burada olaylar eksik olmamaktaydı. 1920 yılı Ocak ayında Kırkçeşme mahallesinden Göbeloğlu Zurnacı Şükrü ve arkadaşı Aktekte mahallesinden Taşkoprülü Hüseyin, kardeşi Dikran ve akrabalarından İsmail, alüftelerden (fahişe) Kirazdereli kızı Behiye, Eskicioğlu kızı Zakire, Çerkez Yusuf'un kızı Hatice ve Saide, Eşenli Hatice'nin hanesinde toplanarak âleme başlamışlar, daha sonra çıkan tartışmada Saide Şükrü'nün, Behiye'de İsmail'in bıçak darbelerine hedef olmuş, kaçan Şükrü ise Kırkçeşme

⁹ Yine Kastamonu Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi Bey Açıksöz gazetesine vermiş olduğu bir mülâkatta, alkolün zararlarını Kastamonu halkına şu sözlerle anlatmaktaydı: “Alkol tahribatı hem nesil, hem ahlâk hem sıhhat ve hem cemiyet-i beşeriyeye şâmindir. İçkiye müptela olanlar, en çok kavga edenler ve en çok kuyud-i ahlâkiyeyi ihmal edenlerdir. Alkollü adamlar ise bir canlı cenazedir. Ne tamü'l sıhhadır ve nede tamü'l akıldır. Nesl-i ati meselesinde ise keyfiyet daha mühimdir. Esasen rakı kuvve-i şehvaniyeyi tenkis eder. Fakat bana müracaat eden hastalardan anlıyorum ki vilayet dâhilinde satılan rakılar doğrudan doğruya zürriyeti mahvediyor. Millet ve devletimizin bekâsından memnun olmayan ağyarın rakı dâhiline koyacağı bir vesait-i kimyevi ile erkekliğimizin ikâmetine teşebbüs etmeleri elbette ittiba edilemez”. Bkz. “Büyük Tehlike”, Açıksöz, 25 Kânunusani 1336, s. 2; Ercan Çelebi, Millî Mücadele Yıllarında Kastamonu'da Toplum Yararına Kurulan Cemiyetler, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Azerbaycan Kültür Başkenti Şuşa'nın 270. Yılı Armağan Sayısı, 2022, s. 166-194.

mahallesinin Kara Ağaçlık sokağında polislerle girdiği çatışmada ölü olarak ele geçirilmişti (Açıksöz, 4 Kânunusani 1336, s. 2).

Aşırı alkol tüketimi karşısında *Açıksöz* gazetesi halkı, özellikle içki ve içkinin zararları konusunda bilgilendirmekteydi.¹⁰ Daha Men'i Müskirat Kanunu çıkarılmadan önce Kastamonu'da toplumu kemiren alkollü içkilerle mücadele etmek için ilk aşamada bir cemiyetin kurulması, 1920 yılında bir kimya laboratuvarı tesisi, alkollü içecek satan yerlerin kapatılması düşünülmüştü (Açıksöz, 25 Kânunusani 1336, s. 2; Çelebi, 2022, s. 181). Kastamonu Valisi Cemal Bey mıntika kumandanı, jandarma kumandanı ve polis müdürü ile görüşmeler yaparak, 1920 yılı Nisan ayı başlarında Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi Bey'i de çağırarak bir cemiyet kurulması yönünde ilk emri vermiş ve bir talimatname hazırlanmıştı. Talimatname aynı zamanda kurulması düşünülen cemiyetin teşkilat yapısına da açıklık getirmekteydi. Talimatnameye göre vilayette valinin, sancak, kaza ve nahiyelerde ise idare amirlerinin başkanlığında bununla ilgili bir cemiyet kurulacak, yönetim kurullarında ise o bölgenin en yüksek adli reisi, doktorları, polis, jandarma kumandanı, memleket ileri gelenleri ve gençler mahfilinden tercih olunmak üzere üç zat bulunacaktı. Bu kurullar meyhaneleri kapatacak, zabıta memurları rastladıkları veya sarhoş olduklarından şüphelendikleri kişileri karakollarda muayene edecekler, içki içtikleri anlaşılan kişiye 100 sopa atılacak ve idare amirinin huzuruna çıkarılıp tehlikeli oldukları anlaşılanlar ise vilayet dışına sürgün edilecekti (Açıksöz, 2019, s. 60; Peker, 2018, s. 167; Çiçek, 1991, s. 125-126; Çelebi, 2022, s. 182). Bu gelişmelerden sonra Kastamonu'da İçki ile Mücadele Derneği kurulmuş, nizamnamesi ise 11 Nisan 1920 tarihli *Açıksöz* gazetesinde yayınlanmıştı (Açıksöz, 11 Nisan 1336, s. 2; Çiçek, 2002, s. 1170; İslâmoğlu, 2011, s. 134; Çelebi, 2022, s. 182). Diğer taraftan fuhuşun önünü almak için ise 6 Eylül 1920'de Himaye-i Ahlâk Cemiyeti kurulmuştu (Açıksöz, 6 Eylül 1336, s. 2; Açıksöz, 2019, s. 60; Çiçek, 2002, s. 1171; Çiçek, 1991, s. 126-127; İslâmoğlu, 2011, s. 135; Çelebi, 2022, s. 186). Diğer taraftan Kastamonu'da kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne ait Nizamname'nin 3. Maddesi'nin 11. Fıkrası'nda ise "Çocukların tütün ve küül istimalinin ve kendilerine bu gibi mevadın fûruhtunun men'i" hususu belirtilmişti (Açıksöz, 9 Teşrinisani 1337, s. 2).

Görüldüğü üzere Men'i Müskirat Kanunu'nun çıkarılmasından önce alınan bir kısım tedbirlerle Kastamonu'da içki kullanımıyla mücadele edilmeye çalışılmıştı. Men'i Müskirat Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra ise içki kullanımının tamamen ortadan kalkacağı beklenmekteydi. Polis teşkilatı bununla ilgili olarak denetim ve kontrollerine başlamış ve ilk aşamada rakı imalinde kullanılan 32 imbik ve yine ele geçirilen 300 okka rakı müsadere edilmişti. Kastamonu Polis Müdüriyeti'nin tahminlerine göre yasakla birlikte içki kullananların bir kısmı "daha şedid ve daha zehirli tesirler yapan afyon ve esrara inhimak etmeye" başlamıştı. Yasağın yürürlüğe girmesinden itibaren gerçekleştirilen polis kontrollerinde ise henüz içki içenlere tesadüf edilememişti. Anlaşıldığı kadarıyla "kanunun şiddeti, ayyaşları korkutmuştu". Şehirde içki imal eden pek çok fabrika ise kapatılmıştı.¹¹ İçkinin yasaklanması aynı zamanda fiyat artışlarına neden olmuş, bir şişe konyağın fiyatı 800 kuruşu bulmuştu. Bu ise kaçak yollarla, evlerde içki imalatına sebep olmaktadır. Kastamonu Polis Müdüriyeti'nin verdiği bilgiye göre yine içki kullanımının yasaklanmasından sonra, özellikle umumhanelerin bulunduğu Kayaaltı mevkiinde suç olayları azalmıştı (Açıksöz, 4 Teşrinievvel 1336, s. 3).

Kastamonu Polis Müdüriyeti'nin bu iyimser temennilerine rağmen, bir kısım zabıta olaylarına da tesadüf edilmekteydi. Örneğin İnebolu'dan Cide'ye rakı kaçırdıkları ihbar olunan Kahveci Ahmet ile İnebolulu Ali Dedeoğlu Hüseyin'in haneleri aranmış ve bir teneke ile yedi şişe rakı ele geçirilmişti (Açıksöz, 20 Şubat 1338, s. 2). Marangoz Anastas ile Kunduracı Yuvan'ın hanelerinde rakı imal ettikleri ve sattıkları haber alınmış, yapılan aramada 12 okka

¹⁰ Bu hususta *Açıksöz* gazetesinde bir dizi makale yayınlanmıştır. Bkz. Bkz. Doktor F. M., "Küül ve İçtimai, Tıbbi Tesirleri", *Açıksöz*, 23 Mayıs 1336, s. 3-4; "Küül ve İçtimai, Tıbbi Tesirleri", *Açıksöz*, 27 Mayıs 1336, s. 4; Doktor F. M., "Küül ve İçtimai, Tıbbi Tesirleri", *Açıksöz*, 31 Mayıs 1336, s. 4; Doktor F. M., "Küül ve İçtimai, Tıbbi Tesirleri", *Açıksöz*, 14 Haziran 1336, s. 4; Doktor F. M., "Küül ve İçtimai, Tıbbi Tesirleri", *Açıksöz*, 5 Temmuz 1336, s. 4; "İşret Nedir ve Ne Yapar?", *Açıksöz*, 6 Eylül 1336, s. 3-4. Yine halkı içki ve içkinin zararları hususunda aydınlatmak için Abdülhâd Nuri Bey tarafından Kastamonu'da "İçki" adlı bir kitap neşredilmişti. Bkz. "İçki", *Açıksöz*, 9 Mart 1338, s. 2.

¹¹ Nitekim Yunan tebaasından Panayod Petro'nun Kastamonu'da bulunan müskirat fabrikaları, mağaza ve dükkânları kapatılmıştı. Panayod Petro Beyoğlu İkinci Kâtib-i Adillîği'ne vermiş olduğu 14 Aralık 1920 tarihli arzuhalinde Kastamonu'da Araba Pazarı civarında Meyhane sokağında bir büyük ve bir küçük iki müskirat fabrikası ile bir büyük gazino ile iki müskirat deposunun ve yine vekilleri bulunduğu validesi Madam Saltana Petro'ya ait üç ve hemşiresi Anna Petro'ya ait iki gazino ve dükkânların sebepsiz olarak hükümet memurları tarafından kapatıldığından bahisle uğradığı zararın tanzimini talep etmekteydi. Bkz. BOA, DH.HMŞ.6.12).

rakı (Açıksöz, 26 Kânunusani 1338, s. 2) ile yine Kolcu Yuvan'ın evinde yapılan aramada ise polis tarafından ele geçirilen 28 okka rakı müsadere edilmişti (Açıksöz, 9 Ağustos 1338, s. 2).

Alkollü içeceklerin yasaklanması, aynı zamanda evlerde ispirotodan rakı üretimini de beraberinde getirmişti. Eczanelerde bir o kadar sınırlı ya da az olan ispiroto satışı ve kullanımı, halk arasında daha yaygındı (Açıksöz, 25 Kânunusani 1336, s. 2). Bunun üzerine Sıhhiye Vekâleti vilayetlere uyarıda bulunarak, sıhhi ihtiyaçlar için getirilecek ispirotoların Duyûn-ı Umûmiye depolarına teslim edildikten sonra bölgenin en yüksek sıhhiye memuru marifetiyle lüzumu kadar sahiplerine dağıtılmasını, sanayide kullanılacak ispirotoların natüre edilmesini, bunun dışında kalacak ispirotoların ise rakıya dönüştürülmesi durumunda Resm-i Miri Kanunu'nun 21. ve Men'i Müskirat Kanunu'nun 2. Maddeleri gereğince cezaî işlemin uygulanmasını tebliğ etti (Açıksöz, 7 Mayıs 1338, s. 2).

Kanunun bir kısım maddelerinin açık olmaması ise suiistimallere neden olmaktadır. Kanun'da geçen "alenen iştret edenler, sarhoşluğu belli olanlar" gibi ibareler, mahkeme heyetlerini tereddüte düşürmekteydi. Yine kanunda geçen "her okkası için 50 lira ceza-yı nakdi alınır" ibaresi en fazla suiistimal edilen kısımdı. Halk arasında 1 okkadan daha az olan "10 dirhem ya da yarım okkaya ceza verilemeyeceği dillerde dolaşmakta" idi. Nitekim Kastamonu'da 1 okkadan eksik rakı nakleden bir kişi yakalanmış, mahkeme rakının 1 okkadan eksik olması hasebiyle ceza verememişti (Açıksöz, 27 Kânunuevvel 1336, s. 2).

İçki kullanımı yasak olmasına rağmen, Kayaaltı mevkiindeki içki ve fuhuşa dayalı hadiseler ise devam etmekteydi. İçki ve fuhuş, gençleri zehirlemekte, onları aynı zamanda ümitsizliğe sevk etmekteydi. Nitekim Cebrail mahallesinden Kadıroğlu Urgancı Abdullah'ın 20 yaşındaki oğlu Hasan, üç yıldır "dildadesi olduğu" Çatalcalı Fatma namındaki alüfteyi (fahişe) almak istemişe de, babası uygun bulmadığından fazla miktarda afyon yutmak suretiyle intihar etmişti (Açıksöz, 7 Kânunuevvel 1335, s. 3). Kayaaltı alüftelerinden (fahişe) Kambur Emine ile sermayesi Emine, sarhoş bir vaziyette birbirleriyle tartışmaları ve sükûneti bozmalarından dolayı tutuklanmışlardı. Vali Cemal Bey Kambur Emine ile Emine'yi bizzat huzuruna çağırılmış ve nasihatlerde bulunmuştu (Açıksöz, 5 Temmuz 1336, s. 4). Kırkçeşme mahallesinden Kahveci Çıldıroğlu Mahir, Musa Fakih mahallesinden kasap çırağı Sarı Şükrü, İsmail Bey mahallesinden hamal Ahmetoğlu Deli Hüseyin ve Arabacı Mehmet'in ise umumhanelerin bulunduğu Kayaaltı mevkiinde sarhoş olarak geldikleri tespit edilmiş ve tutuklanmışlardı (Açıksöz, 16 Temmuz 1338, s. 2). Yine 23 Aralık 1920 gecesi Kayaaltı'nda iki kişi, alüftelerden (fahişe) Ayşe'nin evine zorla girmek istemiş, çıkan tartışma sonrasında Ayşe tabanca ile yaralanmıştı. Araba Pazarı Karakolu Komiser Muavini Emin ile Polis Memuru Yunus Sabri'nin takibatı sonrasında Kale Kapısı'nda Çukur Han'da yakalanan iki kişiden birisinin Ankara Nakliye Taburu I. Bölüğü'nden Çanakaleli Hüseyin bin Süleyman, diğerinin ise yine aynı Bölük efradından Ankaralı Tevfik Çavuş oldukları anlaşılmıştı (Açıksöz, 27 Kânunuevvel 1336, s. 2). Yine Kayaaltı'nda alüfte (fahişe) Aliye'nin hanesinde âlem yapan Kvasoğlu Tevfik ve Nuhoğlu Mustafa ile sonrasında haneye gelen Aliye'nin eski dostlarından Çilbaşoğlu Ahmet arasında cereyan eden tartışmada; Nuhoğlu Mustafa, Çilbaşoğlu Ahmet tarafından vurulmuştu (Açıksöz, 19 Mayıs 1337, s. 2). Kırkçeşme mahallesinden Jandarma Çavuşu Hamdi'nin oğlu Kadir ise Alüfte (fahişe) Emine'nin evinde yine Behiye'yi bıçakla yaralamıştı (Açıksöz, 5 Haziran 1337, s. 2). Yasak olmasına rağmen Kayaaltı'nda sarhoş olarak yakalanan İstanbullu Karabetoğlu Artaki ise Kastamonu İstiklâl Mahkemesi'nde yargılanmış ve iki yüz değnek ceza ile Erzurum İnşaat Taburu'na sevkine karar verilmişti (Açıksöz, 24 Kânunuevvel 1337, s. 1). Kayaaltı'nda alüfteler (fahişe) sebebiyle çıkan kavgada Kırkçeşme mahallesinden Palabyıkoğlu Hüseyin, İbn-i Neccar mahallesinden Mümin'i yaralamıştı (Açıksöz, 11 Nisan 1338, s. 2). Anlatılan bu hadiseler, içki ve içkiye bağlı fuhuş meselesinden dolayı çıkan hadiselerdi.

Görüldüğü üzere Men'i Müskirat Kanunu'nun kabulünden sonra Kastamonu'da alınan tedbirler sonrasında her ne kadar alkollü içeceklerin tüketimi azalmışsa da, alkollü içeceklerin kullanımı "eski şeklinde değilse bile, eskisi kadar ve eskisi gibi" devam etmekteydi. Açıksöz gazetesi bu hususta şu değerlendirmeyi yapmaktaydı (Açıksöz, 3 Haziran 1338, s. 2):

"Rakının, dinen, ahlaken, sıhhaten, mazarratı hakkında gazetemiz ezcümle kanunun teklif ve müzakereleri esnasında elinden geldiği kadar irşadatta bulunmuş ve bu menhus zehrin men'i için cezri ve kestirme tedbirlerin bir an evvel tatbiki için neşriyatta bulunmuştu. Bu Kanunu gördüğümüz zaman herkesten ziyade sevinmiş ve oh kurtulduk! demiştik. Fakat maalesef zaman-ı hadisat bizi tekdüz etti. Ve bugün görüyoruz ki rakı yine hemen hemen eskisi kadar içiliyor.

Vuku'atta devam edip gidiyor. Yalnız fark varsa evveleri 50-60 kuruşa tedarik olunabilen bu zehir şimdi 300 kuruşa alınıyor ve bu paralar her gün hissettirmeden malum olan ceplere akıyor. Başka yerleri bilmeyiz fakat aşağı yukarı kestirilebilir ki onlarda aynı haldedir. Onlarda bu halden müştekidirler. Binaenaleyh bu rakı meselesine her halde bir çare-i acil bulmak ehem ve elzemdir. Bu şekilde bunun devamı açıkça söyleyelim ki kendi kendimize gelin güvey olmaktan başka bir şey değildir”.

Gerçekte Kanunun kabulü ile TBMM önemli bir gelir kaynağından vazgeçmişti. Alkollü içeceklerin sağlık üzerindeki zararları da bilinmekteydi. Asker cephede savaşırken, geride kalanlar ise ceplerindeki “kucaklarla parayı, bu menhus suya veriyorlardı”. Oysa halka düşen cephedeki askere “bir çorap fazla göndermek, bir ekmek fazla yapmaya çalışmak” olmalıydı. Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra 50 kuruşa mal olan rakının okkası, 200 hatta 300 kuruşa çıkmıştı. Bu paralar ise “doğrudan doğruya anasır-ı sairenin kesesine ve oradan da düşman hazinesine giriyordu”. Kanuna taraftar olanlar olduğu gibi karşı olanlarda vardı. Kanun ya müskirat kullananların şiddetli cezalara çarptırılması şeklinde uygulanmaya devam edecek ya da müskirat üzerinden yüksek vergiler alınarak serbest bırakılacaktı. *Açıksöz* gazetesi bu hususta şu değerlendirmeyi yapmaktaydı (*Açıksöz*, 30 Temmuz 1338, s. 1):

“Müskirat ya men olunur veyahut müskirat bırakılır. Her halde bunun bu şekilde devamı iyi değildir. Biz bu Kanun'un bidayet-i neşrinde en ziyade taraftar idik ve ilk defalarda bu Kanun'un hüsn-i tatbikini görerek memnuniyetimizi izah etmiştik. Fakat maalesef şimdi de görüyoruz ki Kanun matlub-i muhassenatı temin etmedi. Beyhude kucaklarla paramızın ağyar eline geçmesinden başka hiçbir netice vermedi. Biz bu şeklin değiştirilmesini ya kanunun şedit bir suretle ve bilâ-istisna ve merhamet tatbikini veyahut bu Kanun'un bütün bütün kaldırılmasını isteriz”.

Men'i Müskirat Kanunu'nun delinmesine dönük ilk teşebbüs, 2 Kasım 1920 tarihinde Musevi Cemaati'nden geldi. Yasef Albukrek Musevi Cemaati adına TBMM Riyaseti'ne 2 Kasım 1920 tarihli bir istida verdi. İstida ile Cumartesi ve bayram dualarında şarap içilmesinin emrediliyor olmasından bahisle, dini ayinlerde kullanılmak üzere şarap imaline ve kullanımına izin verilmesi ve bununla ilgili bir maddenin mevcut Kanuna ilavesi isteniliyordu. Musevi Cemaati'nin bu istidası Meclis'in 9 Kasım 1920 tarihli oturumunda okunmuştur. Sırrı Bey (Yozgat) “şerbet için, şerbet” diye bağırırken, salondan “ret, ret sesleri” yükselmiştir. İstida her ne kadar TBMM Riyaseti'ne verilmişse de, evrak İcra Vekilleri Heyeti'ne sevk edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 9.11.1336, s. 324). Tarihler 15 Kasım 1920 tarihine geldiğinde müskirat resminin artırılmasına yönelik bir kanun lâyihası ile Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatası, Meclis Riyaseti'ne sunulmuştur. Men'i Müskirat Kanunu'nun müzakereleri esnasında gündeme gelen bu teklif, kanun çıkmış olduğu için Meclis'te “red, red sedaları” ile karşılanmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 15.11.1336, s. 378). 22 Kasım 1920 tarihinde ise Men'i Müskirat Kanunu'nun 2. Maddesi'nin tefsirine dair Adliye Vekâleti'nden bir tezkere gelmiş, Meclis tezkereyi Adliye Encümeni'ne sevk etmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 22.11.1336, s. 5). Kanunun kabul edilmesinden yaklaşık üç ay sonra Meclis'in 21 Aralık 1920 tarihli oturumunda ise Emin Bey (Ergani), Men'i Müskirat Kanunu'nun uygulanamadığına dair bir konuşma yapmıştır. Emin Bey'e (Ergani) göre müskirat satılmaya devam etmekteydi. Emin Bey (Ergani) konuşmasının devamında şu satırlara yer vermektedir (TBMM Zabıt Ceridesi, 2.12.1336, s. 378):

“Geçen gün biz men'i müskirat hakkında bir kanun yaptık. Bu kadar da hazineyi mutazarrır ettik. Şimdi belediye dairesinin karşısında, gözümüzün önünde okkası üç yüz kuruşa müskirat satıyorlar. Polisler maaş alıyor, polis memurlarına bu kadar zam oldu. Hani bunların icraatı? Buna yazık değil mi? Millet bugünkü günde bir kanun yaptı, onun ahkâmı icra edilmeyecek mi? Maksat polislerin meselesi, polislerin devamı. Polisler mademki bi-hakkın maaş alıyorlar, tüccara da gözlerini açsınlar, başka cihetlerde de açsınlar. Bugün on milyona yakın hazineyi ızzar ettik ki İslâmiyet dairesinde bu mesele ilerlesin diye. İşte Hükümet'in karşısında söylüyorum. Kaç tanesini tuttular? Kaç tane adamdan ceza aldılar? 80-90 tane sokakta geziyorlar”.

Anlaşıldığı kadarıyla Men'i Müskirat Kanunu'nun kabulünden sonraki aylarda içkinin imali, satışı ve kullanımı konusundaki yasağın sadece Kastamonu'da değil, diğer vilayetlerde de tam olarak uygulanması sağlanamamıştı. Men'i Müskirat Kanunu'nun uygulanmasına dönük sorunlar ve tartışmalar 1924 yılına kadar devam etti. 1924 yılına gelindiğinde 26 Nisan 1924 tarih ve 470 Numaralı “Müskirat Resminin Tadiline Dair olan 8 Kânunusani 1336 Tarihli

Kararnamede Münderiç Rüsümün Tezyidine ve Men-i Müskirat Kanunu'nun Tadiline Dair Kanun" kabul edilmiştir. Kanun ile 14 Eylül 1920 tarih ve 22 Numaralı Men'i Müskirat Kanunu ilga edilmiştir (7. Madde). 8 Ocak 1920 tarihli kararnamede belirtilen ispiro ve alkollü içeceklere ait vergi miktarı dört kat artırılmıştır (1. Madde). Kanun'un uygulamaya girmesinden sonra tüccarlar, ellerinde bulunan ispiro ve müskiratın miktarını bir beyanname ile Maliye Vekâleti'ne ya da Duyûn-ı Umûmiye'ye bildireceklerdi (2. Madde). Bildirmeyenler hakkında gizli tutulan her miktar müskirat için uygulanacak ceza, iki kat olarak tatbik edilecekti (3. Madde). İthal olunacak müskirat için uygulanacak gümrük vergisi ile dâhilde imal olunacak ispiro ve müskirat için alınacak istihlâh vergisi ise 12 misli artırılabilecekti (5. Madde). Türkiye dâhilinde ruhsatsız müskirat imali ve meyhane açılması yasaklanmıştır. Ruhsatsız müskirat imal edenler ise yüz liradan beş yüz liraya kadar nakdî para cezasına çarptırılacaklar veya bir haftadan bir seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılacaklar, açılan meyhaneler ise kapatılacaktı. Açık bir şekilde müskirat kullananlar on liradan yüz liraya kadar, sarhoşlukları açık bir şekilde görülenler ise beş liradan elli liraya kadar nakdî ya da üç günden bir aya kadar hapis cezası ile cezalandırılacaklardı. İzinli olarak açılan lokanta ve emsali yerlerde içerisinde az miktarda ispiro bulunan bira ve likör gibi içeceklerin kullanılmasına ise izin verilecekti (6. Madde) (Resmi Ceride, 26 Nisan 1925, s. 2; Doğan, 2013, s. 177).

1925 yılında ise 7.1.1925 tarih ve 530 Numaralı "Men'-i Müskirât Kânunu Mûcibince Mahkûm Bulunanların Afvı Hakkında Kânun" ile 14 Eylül 1920 tarihli Men'i Müskirat Kanunu'na muhalefet ederek müskirat kullanmak, ithal, nakil ve satmak suçlarından dolayı mahkûm bulunanların cezaları affedilmiştir. Yine Men'i Müskirat Kanunu'na muhalif olarak müskirat imal edenlerle, kullananlar ve sarhoşluklarına binaen hüküm giymiş olanların cezaları 9 Nisan 1924 tarihli kanunda belirtilen ceza hükümlerinden fazla olan kısmı yine affedilmiştir (Resmi Ceride, 7 Ocak 1925, s. 2).

Sonuç

Osmanlı Devleti'nde Müslüman ahali arasında yaygınlaşmaya başlayan içki kullanımı, I. Dünya Savaşı ve sonrasında Millî Mücadele'nin ağır iktisadî şartları altında daha da yaygınlaşmıştır. Osmanlı Devleti döneminde yapılan hukukî düzenlemeler, içki kullanımının önüne geçememiştir. İçki demografik yapıyı, değer yargılarını ve sıhhi olarak toplumu yakından tehdit etmiştir. Müskiratın imali, ithali ve kullanımının yasaklanması hakkında 28 Nisan 1920'de Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey tarafından bir kanun teklifi verilmiş, uzun süren müzakereler sonrasında teklif, 14 Eylül 1920'de kanunlaşmıştır. Güney ve Batı Cephesi'nde savaş halinin devam ettiği bir dönemde, üstelik TBMM'nin açılışının üzerinden henüz beş gün geçmeden böyle bir teklifin Meclis Riyaseti'ne sunulması düşündürücüdür. Bu teklif ve sonrasında Meclis'te cereyan eden müzakereler, I. ve II. Grup arasında cereyan eden ilk düellolardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira müzakereler esnasında teklifin sahibi Ali Şükrü Bey "tatbik edilemeyen çekilir" sözleriyle biri Maliye Vekili Ferit Bey'e, diğeri ise "ben kanunu tatbik edemem diyen bir Hükümet bence, Hükümet mevkiinde durmağa lâyük değildir" sözleriyle Hükümet'e hamlede bulunmuştur. Teklifin kanunlaşmasına kadar yaklaşık beş ay kadar bir zamanın geçmesi, Hükümet'in mümkün olduğu kadar taktiksel manevralarla zaman kazanmaya çalıştığını ve kanunun kabulünü geciktirmeye çalıştığını göstermektedir. Nitekim Ali Şükrü Bey bunu fark etmiş ve bu durumu bir "parlamento dalaveresi" olarak değerlendirmiştir. Hükümet kanadı gerçekte müskiratın zararlı olduğunu kabul etmekle birlikte, teklifi zamansız bulmaktaydı. Müskirattan elde edilen vergi gelirlerinin Kanunla kaybedilecek olması, diğer yandan bu vergilerin Duyûn-ı Umûmi'ye kalemleri arasında yer alması, Hükümet'i düşündüren sebepler arasındaydı. Diğer tarafından dönemin ağır şartları altında mevcut kolluk kuvvetleriyle kanunun uygulanması da zordu. Nitekim Meclis'te müzakereler esnasında zikredilen 2.200 kişilik bir polis teşkilatıyla buna da imkân görünmüyordu. Bu dönemde Anadolu'nun pek çok bölgesinde isyanlar ve eşkıyalık, hırsızlık, gasp vb. zabita olayları da alabildiğine devam etmekteydi. Kanun 1920-1924 yılları arasında dört yıl süreyle yürürlükte kalmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra Men'i Müskirat Kanunu, 26 Nisan 1924 tarih ve 470 Numaralı Kanunla ilga edilmiştir. Hükümet yeni kanunla alkollü içeceklere ait vergileri dört kat, ithal edilecek alkollü içeceklere ait vergileri ise on iki kat artırmıştır. Buradan Hükümet'in vergileri artırma yöntemiyle müskirat kullanımının sınırlandırılması yönüne gittiğini, diğer yandan hazine için önemli bir kayıp olarak görülen müskirat vergisinden yeniden istifade etmeyi düşünmüş olduğu tahmin edilebilir. Laik toplum yapısında bu türden yasaklamaların uygun düşmeyeceği görüşü ise diğer gözden kaçırılmaması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı Devleti döneminde Müslüman ahali arasında görülen içki kullanımı ve buna bağlı olarak fuhuş hadiselerine Kastamonu'da da tesadüf edilmekteydi. Bu çalışmaya konu olan Men'i Müskirat Kanunu'nun Kastamonu'da uygulanmasına ilişkin yukarıda verilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla gerçekte daha Kanunun çıkarılmasından önce Vali Cemal Bey zamanında Kastamonu'da içki kullanımının önüne geçmek için birtakım tedbirler alınmış ve bununla ilgili olarak İçki ile Mücadele Derneği kurulmuştu. Yine fuhuşun önüne geçmek için Himaye-i Ahlâk Cemiyeti tesis edilmişti. Kanunun kabul edilmesinden sonra Kastamonu Polis Müdürü'nün Açıksöz gazetesine vermiş olduğu mülakattan, içki kullanımı ve buna bağlı olarak diğer zabıta olaylarının ortadan kalkacağı umulmaktaydı. Bu çerçevede yapılan kontrol ve denetimlerde içki nakli ve imalinin önüne geçilmeye çalışılmış, bir kısım müskirat fabrikaları ile mağazaları kapatılmıştı. Kayaaltı mevkiinde alınan sert önlemlerle ise fuhuşun önü alınmaya çalışılmıştı. İçkinin imali, satışı ve naklinin yasaklanması beraberinde fiyatların artmasına sebep olmuş, bununla birlikte içkinin tüketilmesine de devam edilmişti. Kastamonu'da evlerde ispirotodan kaçak içki imali, yine Kanunun kabulünden sonra ortaya çıkmıştı. Anlaşıldığı kadarıyla Kanunun kabulünden sonra uygulanması hususunda Kastamonu'da ve Anadolu'nun diğer vilayetlerinde pek çok sorun kendisini göstermişti.

Kaynaklar

Arşivler

Devlet Arşivi Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

- BOA, DH.HMŞ.6.12, H.03.04.1339.
BOA, HR.MKT.291.66, H. 07.11.1275.
BOA, HR.H..687.29, M. 02.11.1882.
BOA, DH.MKT.1837.45, H. 19.10.1308.
BOA, DH.MKT.1936.97, H. 25.08.1309.
BOA, ŞD.1685.23, H. 18.01.1331.
BOA, DH.EUM.MH..3.88, H. 20.10.1327.
BOA, DH.EUM.VRK.20.120, H. 14.12.1328.

Resmi Yayınlar

- Ceride-i Resmîye. Numara: 4, 28 Şubat 1337.
Resmî Ceride. Numara: 69, 26 Nisan 1925, 1925.
Resmî Ceride. Numara: 81, 7 Ocak 1925.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 1, İ. 1, 17.5.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 2, İ. 1, 6.7.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 2, İ. 1, 8.7.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 2, İ. 1, 10.7.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 2, İ. 1, 12.7.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 2, İ. 1, 14.7.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 2, İ. 1, 15.7.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 2, İ. 1, 21.7.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 2, İ. 1, 7.8.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 3, İ. 1, 9.8.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 3, İ. 1, 12.8.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 3, İ. 1, 14.8.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 3, İ. 1, 17.8.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 3, İ. 1, 18.8.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 3, İ. 1, 13.9.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 1, İ. 1, 28.4.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 5, İ. 1, 9.11.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 5, İ. 1, 15.11.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 5, İ. 1, 22.11.1336.
TBMM Zabıt Ceridesi. D. I, C. 6, İ. 1, 2.12.1336.

Sürelî Yayınlar

Açıksöz Gazetesi

Açıksöz, 11 Nisan 1336.

Büyük Tehlike. Açıksöz, 25 Kânunusani 1336.

Doktor F. M. (23 Mayıs 1336). Küûl ve İçtimai, Tıbbi Tesirleri. Açıksöz.

Doktor F. M. , (27 Mayıs 1336). Küûl ve İçtimai, Tıbbi Tesirleri. Açıksöz.

Doktor F. M. (31 Mayıs 1336). Küûl ve İçtimai, Tıbbi Tesirleri. Açıksöz,

Doktor F. M. (14 Haziran 1336). Küûl ve İçtimai, Tıbbi Tesirleri. Açıksöz.

Doktor F. M. (5 Temmuz 1336). Küûl ve İçtimai, Tıbbi Tesirleri. Açıksöz.

Emraz-ı Zühreviye ve Köylülerin Sıhhati. Açıksöz, 10 Ağustos 1335.

Fahişe Yüzünden İntihar. Açıksöz, 7 Kânunuevvel 1335.

Himaye-i Ahlâk Heyeti. Açıksöz, 6 Eylül 1336.

Himaye-i Etfal Cemiyeti Nizamname-i Esasisi. Açıksöz, 9 Teşrinisani 1337.

İçenler. Açıksöz, 16 Temmuz 1338.

İçki. Açıksöz, 9 Mart 1338.

İstiklâl Mahkemesinde. Açıksöz, 24 Kânunuevvel 1337.

İşret Nedir ve Ne Yapar?. Açıksöz, 6 Eylül 1336.

İspirtolar Hakkında Makam-ı Âli-i Vilayetten. Açıksöz, 7 Mayıs 1338.

Kayaaltı Cephesi. Açıksöz, 4 Kânunusani 1336.

Kayaaltı'nda Katl. Açıksöz, 27 Kânunuevvel 1336.

Kayaaltı'nda Dostluk Yüzünden Cerh. Açıksöz, 19 Mayıs 1337.

Kayaaltı'nda Cerh. Açıksöz, 5 Haziran 1337.

Kayaaltı'nda Cerhler. Açıksöz, 11 Nisan 1338.

Men-i Müskirat Kanunu. Açıksöz, 27 Eylül 1336.

Men-i Müskirat Kanunu. Açıksöz, 27 Kânunuevvel 1336.

Men-i Müskirat Kanunu'nun Tatbikine Doğru. Açıksöz, 4 Teşrinievvvel 1336.

Mustafa Selim (4 Kânunusani 1335). Vilayetimizin Rakı İstihlâkı. Açıksöz.

Nida (9 Teşrinisani 1335). Kastamonu'nun Ahval-i Sıhhiyesi. Açıksöz.

Rakı Meselesi. Açıksöz, 3 Haziran 1338.

Rakı Kaçakçılığı. Açıksöz, 20 Şubat 1338.

Rakı Müsaderesi. Açıksöz, 26 Kânunusani 1338.

Sarhoş Alüfteler. Açıksöz, 5 Temmuz 1336.

Tutulan Rakı. Açıksöz, 9 Ağustos 1338.

Kitaplar

- Açıksöz, H. (2019). *İstiklâl Harbinde Kastamonu*. Kastamonu: Kastamonu Türk Ocakları Yayınları.
- Çokuğra, I. (2016). *Bekâr Odaları ve Meyhaneler (Osmanlı İstanbul'unda Marjinalite ve Mekân 1789-1839)*. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.
- Evliya Çelebi (2003). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. Haz. Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı. I. Yapı Kredi Yayınları.
- Peker, N. (2018). *İstiklâl Savaşı (İnebolu-Kastamonu ve Havalisi Deniz ve Kara Harekâtı)*. Kastamonu Valiliği.
- T.C Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (2017). *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*. Seçil Ofset.

Makaleler

- Akbulut, U. (2016). Meyhanelerle Mukaddes Mekânlar Arasında Mesafe Tayini: Sultan II. Abdülhamid Devri İstanbul'undan Örnekler. *Karadeniz Araştırmaları*, 49, 211-224.
- Arslan, F. (2021). Alkol Tüketiminin Osmanlı Kamusal Hayatında Yarattığı Sorunlar: İkinci Meşrutiyet Dönemi ve Sonrasından Örnekler. *VAKANÜVİS Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 478-497.
- Baran, T. A. (2006). Mütareke Döneminde İstanbul'daki Rus Mültecilerin Yaşamı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 22 (64), 119-140.
- Çakmak, S. (2022). Bolşevik Devrimi Sonrası Türk Topraklarına Sığınan Beyaz Ruslar. *International Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*, 8 (54), 884-895.
- Çelebi, E. (2022). Millî Mücadele Yıllarında Kastamonu'da Toplum Yararına Kurulan Cemiyetler. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Azerbaycan Kültür Başkenti Şuşa'nın 270. Yılı Armağan Sayısı, 166-194.
- Çiçek, R. (2002). Millî Mücadele'de Batı Karadeniz. *Türkler*, 15, 1139-1180.
- Doğan, C. (2013). Osmanlı Men'-i Müskirât Cemiyeti Ve Men'-i Müskirât Kânunu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (26), 161-181.
- Erdinçli, İ. (2020a). Sarhoşluktan Keyif Haline: Osmanlı İstanbul'unda İçki İçme ve Meyhâne Âdâbı. *OTAM*, 47, 21-44.
- Erdinçli, İ. (2020b). Yasaklardan Modern Denetime: Osmanlı Devleti'nin İçki Tüketimine ve Meyhanelere Yaklaşımı. *CTAD*, 31, 1-32.
- Gedikli, F. (2009). Osmanlı Devletinde Şaraptan Alınan Vergiler. *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, (7), 7-19.
- Gölçek, Ş. G., Gölçek, A. G. (2019). Erken Cumhuriyet Dönemi Tekel Uygulamaları: 1920-1950 Döneminde Tuz, İspirto Ve İspirtolu İçkiler İle Kibrit. *CTAD*, (30), 2019, 253-288.
- Gözcü, A. (2016). I. Dünya Savaşı Ve Osmanlı Devleti'nin Gündelik Hayatından Kesitler. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVI (32), 133-169.
- İnce, E. (2019). İkinci Meşrutiyet Döneminde Müskirat ve Müskirat Satan Yabancı Esnafa İzin Verilmesi. *Tarih ve Günce*, II (5), 411-430.
- İppolitov, S. S., Karpenko, S. V. & Pivovar, Y. İ. (2012). 1920'lerin Başında İstanbul'a Rus Göçü (Sayıları, Maddi Durumları, Ülkelerine Geri Dönüşleri). (Elnur Ağayev, Çev.). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), 386-397.
- Koç, M. (2019). Osmanlı Ceza Hukukunda Sarhoşluk Veren İçecekleri İçme Suçu ve Cezaları. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 19 (2), 739-757.

Köse, O. (2007). XVIII. Yüzyıl Sonları Rus ve Avusturya Savaşları Esnasında Osmanlı Devleti'nde Bir Uygulama: İstanbul'da İçki ve Fuhuş Yasağı. *Turkish Studies*, 2 (1), 104-123.

Özer, İ. (2003). Mütareke ve İşgal Yıllarında Osmanlı Devleti'nde Görülen Sosyal Çöküntü ve Toplumsal Yaşam. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (14), 247-271.

Şahin, F. K. (2020). II. Meşrutiyet Döneminde İstanbul'da Sosyal Bir Problem Olarak Kumar İletti. *Bellekten*, 84 (301), 1143-1174.

Tamer, A. (2011). Basın ve İktidar İlişkileri: Birinci Meclis'in Men-i Müskirat Kanunu Üzerine Tartışmalar. *Kebikeç*, (31), 209-232.

Toprak, Z. (1994). Mütareke Dönemi'nde İstanbul'un Toplumsal Tarihi. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 6, 19-23.

Toprak, Z. (1992). İstanbulluya Rusya'nın Armağanları: Haraşolar. *İstanbul*, (1), 72-79.

Turan N. S. (2012). Geleneksel Toplumda Yasağın Cazibesi Osmanlı Toplumunda İçki. *Evrensel Kültür*, 39, 38-42.

Yıldırım, F. (2021). Mühimme Defterleri'ne Göre Osmanlı Devleti'nde Şarap. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31 (1), 495-514.

Yazıcı, M. (2012). Osmanlı Dünyasında İçki İçme Suçuna Dair Bazı Gözlemler (XVI. Yüzyıl). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5 (8), 1317-1332.

Yazıcı, M. (2013). XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti'nde Kamu Düzeninin İşleyişini Etkileyen Unsurlar Üzerine. *Asia Minor Studies*, 1 (1), 156-178.

Tezler

Arslan, F. (2021). *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Men-i Müskirat Meselesi (1908-1926)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çiçek, R. (1991). *Milli Mücadele'de Kastamonu* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü.

İslâmoğlu, S. (2011). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kastamonu Basınında Sivil Toplum Kuruluşları (1908-19028)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Elektronik Kaynaklar

Çetintaş, C. (2017). İçkinin Yasaklanması (Men-i Müskirat) Kanunu. <https://docplayer.biz.tr/107674032-Ickinin-yasaklanmasi-men-i-muskirat-kanunu.html>.15.10.2023.

Karahanoğlu, O. (2007). *Birinci Meclisin İçki Yasağı (Men-i Müskirat Kanunu)*. Ankara, <https://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/alintilar/1006.pdf>. 15.10.2023.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiğini beyan eder.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.